

Korupcija u Hrvatskoj : stvarna korupcijska iskustva građana

Budak, Jelena; Rajh, Edo

Other document types / Ostale vrste dokumenata

Publication year / Godina izdavanja: **2011**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:213:562848>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-04-19**

Repository / Repozitorij:

[The Institute of Economics, Zagreb](#)

UNODC

United Nations Office on Drugs and Crime

Korupcija u Hrvatskoj:

STVARNA KORUPCIJSKA
ISKUSTVA GRAĐANA

URED UJEDINJENIH NARODA ZA DROGE I KRIMINAL
Beč

KORUPCIJA U HRVATSKOJ:
STVARNA KORUPCIJSKA ISKUSTVA GRAĐANA

UNODC

United Nations Office on Drugs and Crime

Napomene i zahvale

Ovo izvješće pripremili su odjel za statistiku i istraživanje (SASS) Ureda Ujedinjenih naroda za droge i kriminal (UNODC) i Ekonomski institut, Zagreb (EIZ).

Terensko istraživanje i analiza podataka:

Jelena Budak (EIZ)

Edo Rajh (EIZ)

Terensko istraživanje u Hrvatskoj provela je agencija Hendaal, Zagreb.

Koordinacija istraživanja i priprema izvješća:

Enrico Bisogno (SASS)

Felix Reiterer (SASS)

Michael Jandl (SASS)

Serena Favarin (SASS)

Philip Davis (SASS)

Dizajn i grafička priprema:

Suzanne Kunnen (STAS)

Priprema teksta i uređivanje:

Jonathan Gibbons

Koordinatori:

Sandeep Chawla (direktor divizije za analizu politika i javne odnose)

Angela Me (voditeljica odjela za statistiku i istraživanje)

Izražavamo veliku zahvalnost Milvi Ekonomu na važnom doprinosu u razvoju metodologije istraživanja.

Istraživanje je provedeno i izvješće pripremljeno uz financijsku potporu Europske komisije i norveške Vlade. Iskreno zahvaljujemo Roberti Cortese iz Europske komisije na stalnoj podršci.

Izjava o ograničenju odgovornosti

Ovo izvješće nije formalno redigirano. Sadržaj ove publikacije ne odražava nužno stavove niti politiku UNODC-a ili organizacija koje su pridonijele njezinu stvaranju, niti se podrazumijeva njihovo odobrenje sadržaja.

Korištene oznake i način predstavljanja materijala u ovoj publikaciji ne podrazumijevaju da se njima izražava bilo kakvo mišljenje UNODC-a u vezi s pravnim statusom ijedne zemlje, područja, grada ili nadležnog tijela, niti u vezi s njihovim državnim ili područnim granicama.

Fotografije: Slike su korištene samo za ilustraciju i nisu nastale u kontekstu korupcije.

© OSCE

SADRŽAJ

Sažetak	1
Ključna saznanja	5
Uvod	7
Međunarodni zakonski instrumenti i nacionalne politike	7
Složenost korupcije	8
Važnost proučavanja neposrednog iskustva	8
Ranija istraživanja provedena u Hrvatskoj.....	9
Područje i metodologija istraživanja.....	9
1. Prisutnost korupcije.....	11
Raširenost i učestalost podmićivanja.....	11
2. Priroda podmićivanja.....	15
Oblici isplate.....	15
Načini traženja i trenutak davanja mita.....	17
Svrhe davanja mita	19
Veliki iznosi mita	20
3. Podmićivanje prema vrsti javnog službenika.....	21
4. Prijavljivanje korupcije	27
5. Drugi oblici korupcije	29
Zapošljavanje u javnom sektoru	29
Kupnja glasova na prošlim izborima	30
6. Izloženost korupciji	33
7. Percepcije i stavovi o korupciji.....	35
8. Prisutnost i obrasci drugih oblika kriminala	39

Prijava kriminalnih djela.....	43
Percepcije o sigurnosti protiv kriminala	44
9. Zaključci.....	47
10. Prilog o metodologiji	49
11. Statistički prilog.....	51

SAŽETAK

U međunarodnoj se zajednici o korupciji često izvještava kao o slaboj točki zemalja Zapadnog Balkana, a čini se da se s takvim stavom slažu i sami građani Hrvatske. Rezultati predstavljeni u ovom izvješću pokazuju da hrvatski građani na ljestvici najvažnijih problema s kojima je njihova država suočena, korupciju smještaju odmah iza nezaposlenosti i rada Vlade.

Korupcija se pojavljuje u različitim oblicima, a za razliku od drugih anketa kojima se ispituju stavovi ispitanika, ova anketa usmjerena je na stvarna iskustva s administrativnom korupcijom te pruža uvid u prirodu podmićivanja i postupke vezane uz podmićivanje. Radi se o vrsti sitne korupcije koja utječe na svakodnevni život običnih ljudi kroz njihove kontakte s javnom službom, pružateljem usluga koji igra toliko važnu ulogu u suvremenom društvu da čak devet od deset odraslih Hrvata dolazi s njim u kontakt u nekom trenutku tijekom godine.

Takav kontakt građani ostvaruju iz raznih razloga, od potrebe za zdravstvenom uslugom ili zbog upisa u školu do izdavanja nove putovnice ili vozačke dozvole, ali prema rezultatima ankete značajan broj takvih kontakata sumnjive su naravi. Premda postoje značajne razlike između hrvatskih regija, u prosjeku 18,2 posto hrvatskih građana u dobi od 18 do 64 godine ima posredno ili neposredno iskustvo s podmićivanjem javnog službenika svake godine. Dublji uvid u stvarne slučajeve podmićivanja pokazuje da je, među onim hrvatskim građanima koji su u tom razdoblju imali kontakt s javnom službom, 11,2 posto barem jednom dalo mito, a ti građani koji navode da su barem jednom u tom razdoblju sudjelovali u korupcijskom djelu, u prosjeku su zapravo dali mito jednom u tri mjeseca. Korupcija je najviše prisutna u Dalmaciji i zagrebačkoj regiji, dok je ona ispod nacionalnog prosjeka u Istri, Hrvatskom primorju i Gorskom kotaru.

Lice korupcije i previše je poznato, ali ono koje je prisutno u Hrvatskoj po svojim se obilježjima ponešto razlikuje od ostatka svijeta. Primjerice, korupcija u svijetu ima tendenciju da bude uglavnom urbani fenomen, dok je u Hrvatskoj, kao i u mnogim drugim zemljama Zapadnog Balkana, gotovo jednaka prisutnost korupcije u ruralnim i urbanim područjima (11 posto, odnosno 11,3 posto). I premda u Hrvatskoj, sukladno očekivanjima, veći broj muškaraca nego žena daje mito, unatoč ustaljenim rodnim

ulogama prema kojima su žene više zadužene za kućanske poslove, ta razlika među spolovima nije jako izražena (13,1 posto naspram 10 posto).

Ženama u Hrvatskoj korupcija očito nije strana, ali joj one pristupaju na donekle drugačiji način od muške populacije. Sklonije su tome da mito ne isplaćuju u novcu – već u obliku hrane ili pića, primjerice – dok muškarci češće daju mito u novcu. Mito se isplaćuje u novcu gotovo u polovici (44 posto) svih slučajeva podmićivanja u Hrvatskoj, a iako se radi o sitnoj korupciji, isplaćeni iznosi daleko su od beznačajnih: prosječni iznos mita je 2.050 kuna, što otprilike odgovara iznosu od 280 eura¹.

Navedeni novčani iznosi su znatni, uzimajući u obzir *per capita* dohotke mnogih Hrvata, međutim, bilo bi pogrešno pretpostaviti da su građani uvijek prisiljeni davati mito. U više od polovice slučajeva davanja mita (58 posto) građani zapravo sami nude mito, dok je u gotovo 40 posto slučajeva mito isplaćeno kao odgovor na posredno ili neposredno traženje javnog službenika. Takvi podaci pokazuju da određeni broj hrvatskih građana ne vjeruje u funkcioniranje javne uprave bez davanja neke vrste mita kako bi se ubrzao administrativni postupak. A da postoje nedostaci i uska grla u javnom sektoru potvrđuje i podatak da više od trećine građana (35 posto) koji sudjeluju u podmićivanju to radi kako bi ubrzali neki postupak, dok gotovo svaka peta osoba (18 posto) to radi da bi osigurala bolji tretman.

Potreba da se osigura bolji tretman bez sumnje objašnjava činjenicu što su među javnim djelatnicima koji se podmićuju u Hrvatskoj na prvom mjestu liječnici. Više od polovice građana koji su sudjelovali u podmićivanju (56 posto) dalo je mito liječnicima, više od trećine medicinskim sestrama (36 posto), a 30 posto policijskim službenicima, kojima je mito uglavnom dano kako bi se izbjeglo plaćanje kazne ili smanjio njezin iznos.

Slika dobivena iz provedene ankete ponekad je zabrinjavajuća, ali podaci pokazuju da postoji i otpor prema korupciji te da hrvatski građani ne pristaju uvijek na davanje mita kako bi ubrzali administrativni postupak ili ostvarili neku korist: svaki četvrti ispitanik odbija isplatiti zatraženo mito. S druge strane, zanemariv je broj davatelja mita (manje od 2 posto) koji svoje iskustvo prijave nadležnima. Za to postoje brojni razlozi: neki građani ne smatraju podmićivanje jednako teškim djelom kao “prave” kriminalne radnje, dijelom zbog toga što se podmićivanje prihvaća kao uobičajena praksa (17 posto), a u slučajevima kada se njime izražava zahvalnost za pružene usluge, smatra se čak i pozitivnom praksom (24 posto). Osim toga, građani ne prijavljuju slučajeve podmićivanja jer davatelj mita može, naravno, imati od podmićivanja neposrednu korist (26 posto) te zbog toga što smatraju da prijavljivanje nema smisla budući da se ništa korisno ionako oko toga ne bi poduzelo, niti bi itko za to mario (24 posto).

Zanimljivo je da je gotovo svaki treći ispitanik koji je dao mito (29 posto) tek u ovoj anketi prvi put priznao taj čin, a nikada prije nije ni s kime podijelio to iskustvo, čak ni s bliskim prijateljima ili rodbinom. Čini se da kada je riječ o podmićivanju, u mnogim slučajevima još uvijek postoji dobro ustaljen selektivni zakon šutnje.

Korupcija ne utječe samo na usluge koje javni sektor pruža građanima. Javna uprava najveći je poslodavac u zemlji, a sigurnost radnog mjesta u javnoj upravi i drugi povoljni radni uvjeti vrlo su poželjni. Otprilike 18 posto ispitanika, ili članovi njihovih kućanstava, natjecalo se za posao u javnom sektoru u posljednje tri godine, a među onima koji su taj posao i dobili svaki šesti (16 posto) ispitanik priznaje da je dao novac, poklon ili protuuslugu kako bi osigurao dobivanje radnog mjesta. Među onima koji nisu dobili

¹ Prema prosječnom godišnjem tečaju kune i eura kojeg objavljuje Eurostat. Za međunarodne usporedbe, nacionalna valuta izražena prema paritetu kupovne moći je prema Eurostatu 2050 HRK = 410 EUR-PPP.

posao, postoji široko prihvaćeno mišljenje da su odlučujući faktori prilikom zapošljavanja bili poznanstva, nepotizam ili podmićivanje, dok svega 16 posto ispitanika vjeruje da se izbor kandidata temelji na zaslugama.

Moguće je također da je bilo određene zlouporabe na posljednjim izborima u Hrvatskoj. Podaci pokazuju da je u prosjeku od 4 posto građana tijekom posljednjih lokalnih izbora i 3 posto građana tijekom posljednjih parlamentarnih ili predsjedničkih izbora traženo da glasuju za određenog kandidata ili političku stranku u zamjenu za novac, robu ili protuuslugu.

Premda su u Hrvatskoj podmićivanju najviše izloženi muškarci u tridesetim godinama, čini se da značajke poput visine primanja, stupnja obrazovanja ili radnog statusa ne utječu znatno na vjerojatnost doživljavanja korupcijskog iskustva. Primjerice, iako se prisutnost korupcije blago povećava s porastom visine primanja, upravo obrnuto vrijedi za učestalost pojave korupcije pa je prosječan broj slučajeva podmićivanja zapravo veći u dohodovnoj skupini s nižim primanjima nego među građanima s višim primanjima, pri čemu ni jedna društvena skupina nije pošteđena od doživljavanja korupcijskog iskustva.

Niti je, isto tako, ijedna društvena skupina pošteđena od mogućnosti da postane žrtvom ostalih pet oblika kriminalnih radnji ispitanih u ovoj anketi, ali stope krađa osobne imovine, fizičkih napada/prijetnji, provala, pljački i krađa automobila u Hrvatskoj znatno su niže od stope podmićivanja (3,6 posto, 3,4 posto, 1,6 posto, 0,9 posto, odnosno 0,2 posto). To su prilično niske stope, na razini onih zabilježenih u drugim europskim državama, što vjerojatno objašnjava zašto se hrvatski građani osjećaju dosta sigurno što se tiče kriminala. Osam od deset ispitanika osjeća se sigurno kada hoda sam po mraku, a još veća većina građana osjeća se prilično sigurno u svom domu i mjestu stanovanja.

Međutim, percepcije vezane uz korupciju u Hrvatskoj nisu tako pozitivne. Otprilike dvije trećine građana vjeruje da se koruptivne prakse događaju često ili vrlo često u brojnim važnim javnim institucijama, uključujući središnju i lokalnu vlast, Sabor, bolnice, pravosuđe i policiju. Gotovo polovica hrvatskih građana (47 posto) smatra da je korupcija u državi u porastu, 44 posto misli da se zadržava na istoj razini, a 9 posto vjeruje da je u padu. Treba naglasiti da percepcije nisu ništa drugo nego mišljenja te ih valja razlikovati od stvarnih korupcijskih iskustava koji su glavna tema ovog izvješća. Ipak, takva percepcija građana o korupciji može se protumačiti kao pokazatelj da su oni svjesni kako se radi o jednom od najvećih izazova s kojima je suočena Hrvatska, kako sada tako i u godinama koje dolaze.

KLJUČNA SAZNAJNA

- Prema mišljenju hrvatskih građana korupcija je treći po važnosti problem u Hrvatskoj, odmah iza nezaposlenosti i rada Vlade.
- Devet od deset hrvatskih građana dolazi u kontakt s javnom službom u toku godine.
- U posljednjih 12 mjeseci, 18 posto hrvatskih građana bilo je posredno ili neposredno izloženo korupcijskom iskustvu s javnim službenikom.
- Prisutnost korupcije zabilježena je kod 11 posto građana koji su u tom razdoblju ostvarili kontakt s javnim službenikom.
- Nema značajnih razlika u prisutnosti korupcije između urbanih i ruralnih područja Hrvatske.
- Najveća stopa korupcije zabilježena je u Dalmaciji i zagrebačkoj regiji, dok je ona ispod nacionalnog prosjeka u Istri, Hrvatskom primorju i Gorskom kotaru.
- Svaka deseta žena u Hrvatskoj sudjeluje u podmićivanju, dok to isto čini 13 posto muške populacije.
- Ispitanici koji navode da su dali mito barem jednom u tom razdoblju, u prosjeku su zapravo dali mito četiri puta, odnosno jednom u tri mjeseca.
- Gotovo polovica (44 posto) mita isplaćena je u novcu, a više od trećine (37 posto) u hrani ili piću.
- Prosječni iznos mita isplaćenog u novcu u Hrvatskoj iznosi 2.050 kuna, što je otprilike 280 eura.
- U više od polovice (58 posto) slučajeva podmićivanja građani su sami ponudili mito, dok je u svakom dvanaestom slučaju (8 posto) javni službenik izričito tražio mito od građana.
- Mito se u Hrvatskoj najviše daje u svrhu ubrzanja postupka (35 posto) ili osiguranja boljeg tretmana (18 posto).

- Hrvatski građani su skloni podmićivanju policijskih službenika i djelatnika zaduženih za registraciju vozila kako bi izbjegli plaćanje kazne ili smanjili njezin iznos.
- Više od polovice slučajeva podmićivanja u Hrvatskoj odnosi se na mito dano liječnicima (56 posto), a više od trećine na mito dano medicinskim sestrama (36 posto).
- Među onim građanima koji odbijaju platiti mito, svaki četvrti (25 posto) odbija dati mito policijskom službeniku, a gotovo svaki peti (19 posto) odbija podmititi liječnika.
- Samo 2 posto građana koji su doživjeli korupcijsko iskustvo prijavljuje taj slučaj. Građani ne prijavljuju korupcijska iskustva jer od njih dobivaju neke koristi (26 posto) ili zato što su mito dali dobrovoljno, kao znak zahvalnosti (24 posto).
- Hrvatski građani ne vide smisao prijavljivanja korupcije. Više od polovice građana smatra kako će oni koji prijave korupciju vjerojatno to požaliti te da se ništa korisno neće oko toga poduzeti.
- Percepcije o vrlo raširenoj korupciji u javnom sektoru potvrđuju iskustva 16 posto ispitanika koji su se u posljednje tri godine poslužili mitom kako bi osigurali radno mjesto u javnoj upravi.
- Na posljednjim lokalnim i državnim izborima glasačima se nudio novac, roba i protuusluge da bi se pridobili njihovi glasovi: 4 posto građana dobilo je takvu ponudu na lokalnim izborima, a 3 posto na posljednjim parlamentarnim ili predsjedničkim izborima.
- U usporedbi s drugim oblicima kriminala, slučajeva korupcije ima više po ispitaniku od, primjerice, krađe, provale, pljačke i fizičkog napada, što je u skladu s prilično niskom stopom kriminala u Hrvatskoj, gdje se građani osjećaju sigurnima u svojim domovima nakon što padne mrak te ne koriste napredne sustave za zaštitu doma.

UVOD

Korupcija ne prestaje predstavljati problem za države diljem svijeta. Socio-ekonomski razvoj, institucionalno i političko okruženje ili prevladavajuća društvena i kulturološka pravila faktori su zbog kojih korupcija može poprimiti različite oblike, ali ona je i dalje nevolja koje niti jedna zemlja nije potpuno pošteđena. Korupcija se često navodi kao slaba točka zemalja Zapadnog Balkana, pa tako i Hrvatske. Uistinu, hrvatski građani doživljavaju korupciju kao veliki problem: rezultati predstavljeni u ovom izvješću pokazuju da građani korupciju svrstavaju u najvažnije probleme s kojima je suočena država, odmah iza nezaposlenosti i rada Vlade.

Međunarodni zakonski instrumenti i nacionalne politike

U posljednjem desetljeću u Hrvatskoj se povećala svijest o štetnosti korupcije te je borba protiv korupcije postala važan prioritet u političkim odrednicama zemlje. Sukcesivne vlade obvezale su se na suzbijanje korupcije i poduzeli su ključni koraci u rješavanju tog problema, dijelom i zbog obveza koje proizlaze iz procesa pristupanja Europskoj uniji i potrebe za usklađivanjem domaćeg zakonodavstva s pravnom stečevinom EU.

Važni instrumenti u unaprjeđenju zakonodavnog okvira za borbu protiv korupcije predstavljeni su ratifikacijom dviju konvencija Vijeća Europe – Kaznenopravne konvencije o korupciji (2000.) i Građanskopravne konvencije o korupciji (2003). Godine 2005. Hrvatska je potpisala Konvenciju Ujedinjenih naroda protiv korupcije (UNCAC), temeljem čega je 2009. godine uveden mehanizam za praćenje provedbe konvencije posredstvom procesa revizije u kojem se procjenjuje provedba odredbi UNCAC-a u zemljama potpisnicama konvencije. Jedan od ciljeva tog mehanizma je potaknuti zajedničke snage i napore na nacionalnoj razini u provedbi antikorupcijske reforme te vrijedi istaknuti da će se u Hrvatskoj spomenuta revizija provesti u prvom valu revizijskih procesa (2010.-2011. godine).

Nadalje, nacionalni zakonodavni okvir za suzbijanje korupcije postao je sastavni dio postojećeg kaznenog zakonodavstva te su usvojeni relevantni zakonski propisi vezani uz dostupnost podataka javnosti, sufinanciranje političkih stranaka i izbor sudaca. U Zakon o

sukobu interesa uvedene su izmjene vezane uz imenovanja u Nadzorne odbore javnih poduzeća i uz veću kontrolu izjava o imovini javnih dužnosnika.

Istovremeno Hrvatska je ojačala institucionalne i administrativne kapacitete za sprječavanje, otkrivanje i procesuiranje korupcije. Godine 2001. osnovan je Ured za suzbijanje korupcije i organiziranog kriminala (USKOK). Godine 2002. donesen je Nacionalni program za borbu protiv korupcije i akcijski plan za borbu protiv korupcije koji su 2008. revidirani. Akcijski plan za borbu protiv korupcije još je jednom revidiran u ožujku 2010. Posljednjih je godina osnaženo djelovanje USKOK-a, kako u područjima kompetencije (primjerice, dana mu je nadležnost za slučajeve porezne prijevare vezane uz korupciju) tako i u smislu istražnih prerogativa. Takvi koraci svjedoče o predanosti hrvatskih vlasti da se protiv korupcije bore na pravedan i učinkovit način.

Složenost korupcije

Korupcija se odvija na različitim razinama. Obično se radi razlika između velike i sitne (administrativne) korupcije, pri čemu se kod prve misli na koruptivne prakse koje utječu na zakonodavne postupke i nositelje politika, a kod potonje na interakciju između javnih službenika i građana. U svakom slučaju, korupcija ima razoran utjecaj na vladavinu prava, onemogućuje jednaki pristup javnim uslugama za sve građane, utječe na povjerenje javnosti u državne institucije te predstavlja prepreku gospodarskom i društvenom razvoju, naročito u mladim demokracijama.

Korupcija je složeni oblik kriminala, nejasnih obrisa, zbog čega je često teško razlikovati počinitelja od žrtve. Ne radi se nužno o jednodimenzionalnoj interakciji gdje jedan aktivan počinitelj prisiljava drugu, pasivnu stranu na nešto: naime, obje strane mogu ostvarivati koristi, a žrtva pritom može zapravo biti neka treća strana ili šira zajednica. Štoviše, postoje kulturološki i sociološki faktori koji dodatno zamagljuju problem. Davanje poklona, na primjer, bilo kao „znak zahvalnosti“ ili kao način „podmazivanja“ birokracije, može se smatrati prihvatljivim u jednoj kulturi, a neetičnim u drugoj.

Važnost proučavanja neposrednog iskustva

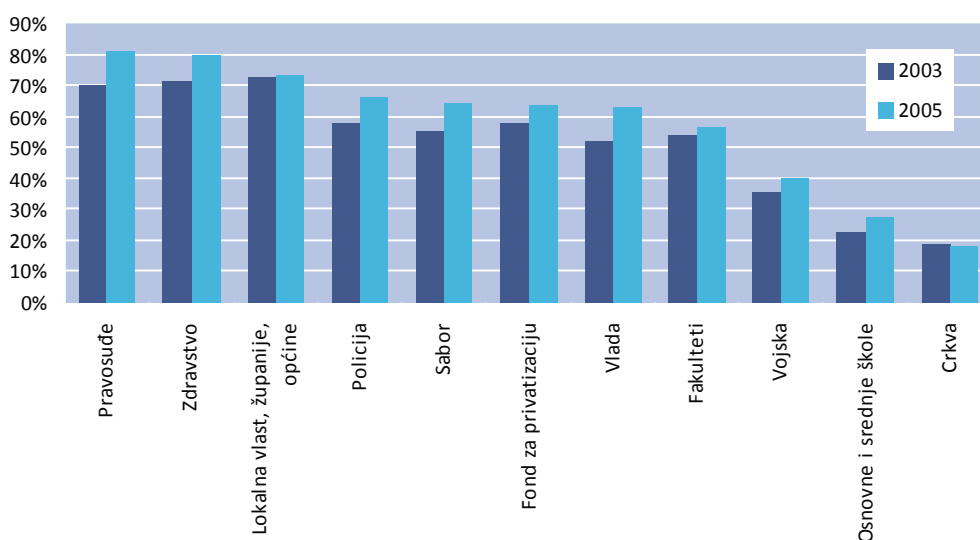
U tom kontekstu, opsežna proučavanja korupcije mogu uvelike pomoći vladama u boljem prilagođavanju politika i povećanju sposobnosti antikorupcijskih tijela. Istovremeno, široko je prihvaćeno da obuhvat empirijskih podataka iz ovog područja predstavlja veliki izazov zbog složenosti i prikrivene naravi korupcije. Te se poteškoće ponekad premoste na način da se fokus proučavanja usmjeri na percepcije o korupciji umjesto na stvarna korupcijska iskustva. No pokazatelji temeljeni na percepcijama, premda korisni za povećanje svijesti o štetnosti korupcije i zagovaranje mjera politike za borbu protiv nje, ipak ne ukazuju dovoljno jasno na razmjere korupcije i osjetljiva područja. Također se izražava sve veća zabrinutost o valjanosti metoda korištenih u određivanju pokazatelja temeljenih na percepcijama.

Posljednjih se godina razvijaju alati za prikupljanje podataka o neposrednim korupcijskim iskustvima: ankete na uzorcima stanovništva mogu osigurati važne pokazatelje o razmjerima i prirodi koruptivnih praksi. Još važnije, obilje prikupljenih podataka može pomoći u rasvjetljavanju modaliteta korupcije te ukazati na najrizičnije sektore, pozicije i administrativne postupke. Uz podršku niza međunarodnih organizacija, državnih institucija, nevladinih organizacija i razvojnih agencija, brojne takve ankete provedene su u raznim zemljama svijeta, uključujući Hrvatsku i regiju Zapadnog Balkana, potvrđujući na taj način izvedivost i relevantnost ovakvog pristupa.

Ranija istraživanja provedena u Hrvatskoj

Jedan takav primjer je istraživanje koje je udruga Transparency International Hrvatska provela 2003. i 2005. godine o percepcijama javnosti vezanima uz korupciju, koje pokazuje da hrvatska javnost smatra da je korupcija u Hrvatskoj u porastu: 2003. godine 85,9 posto ispitanika smatralo je korupciju raširenom i vrlo raširenom pojavom, a 2005. godine više od 89 posto ispitanika dijelilo je to mišljenje. Osim toga ispitanici su smatrali da je korupcija učestala u raznim sektorima javne uprave, prvenstveno u pravosuđu, zdravstvu i lokalnoj vlasti (Slika 1).

Slika 1: Prisutnost korupcije po institucijama javnog sektora, u % ispitanika, 2003. i 2005. godine

Izvor: Transparency International Hrvatska (www.transparency.hr), *Korupcija i javnost informacija, stavovi i iskustva*, GfK - Centar za istraživanje tržišta, svibanj 2003. i svibanj 2005.

Zabrinutost hrvatske javnosti zbog korupcije potvrđena je u daljnjem istraživanju koje je 2010. godine provelo Ministarstvo pravosuđa. Prema rezultatima tog anketnog istraživanja, javnost smatra korupciju velikim problemom, i to do te mjere da korumpirane političare, suce i javne službenike smatra najvećom prijetnjom društvu. Anketa je također istražila neposredna iskustva ispitanika s podmićivanjem, u obliku postotka građana, među onima koji su u posljednjih 12 mjeseci došli u kontakt s javnim službenikom, koji navode da su oni ili članovi njihovog kućanstva dali mito nekom javnom službeniku u tom razdoblju. Prema tom pokazatelju, podmićivanje je najraširenije u kontaktima građana s osobljem u bolnicama (17,7 posto), prometnom policijom (13,3 posto), djelatnicima Državnog inspektorata (10 posto) i carinicima (6,1 posto).

Područje i metodologija istraživanja

Temeljem bilateralnog sporazuma između Europske komisije i hrvatske Vlade, Ured Ujedinjenih naroda za droge i kriminal (UNODC) podržao je provedbu ovog opsežnog anketnog istraživanja o korupciji, pri čemu je nacionalni partner za provedbu ankete i istraživačkih aktivnosti bio Ekonomski institut, Zagreb. Glavni cilj anketnog istraživanja bio je ispitati stvarna iskustva građana s administrativnom korupcijom u Hrvatskoj: istraživanjem su se ispitivale najčešće vrste i modaliteti korupcije koji utječu na

svakodnevni život građana, s posebnim naglaskom na podmićivanje², praksu koja prema Konvenciji Ujedinjenih naroda protiv korupcije predstavlja kriminalnu radnju. Ostale teme pokrivene anketnim istraživanjem su prijavljivanje korupcije nadležnim tijelima, stavovi građana o korupciji i poštenju te iskustvo građana kao žrtve drugih oblika kriminala. Kako bi se prikupili navedeni podaci, 2010. godine provedeno je anketno istraživanje metodom osobnog intervjua na nacionalno reprezentativnom uzorku od 3.005 hrvatskih građana u dobi od 18 do 64 godine odabranih nasumičnim odabirom iz svih regija RH.

Karta 1: Hrvatske regije pokrivene anketom

Napomena: I do XX označavaju županije u Hrvatskoj.

Ovo izvješće donosi analizu podataka prikupljenih tim anketnim istraživanjem. Cilj nije rangirati različite regije Hrvatske niti određene sektore ili ministarstva po korumpiranosti, već osigurati analitička znanja o ovom složenom fenomenu, kako na nacionalnoj tako i na lokalnoj razini. Da bi se uspješno borilo protiv korupcije potrebno je razumjeti njegove brojne aspekte budući da ne postoji jednostavno i jedinstveno rješenje ovog problema. Smatra se da će znanstveno utemeljeni podaci predstavljeni u ovom izvješću pružiti hrvatskim vlastima dodatan alat za razvoj ispravno ciljanih antikorupcijskih politika. Podaci također mogu biti korisni u praćenju provedbe konvencije UNCAC te se s njima mogu uspoređivati budući podaci kako bi se mjerio napredak u borbi protiv korupcije.

² Podmićivanjem se smatra (a) obećavanje, nudičenje ili davanje javnom službeniku, posredno ili neposredno, neprilične koristi, bilo za njega osobno ili za neku drugu fizičku ili pravnu osobu, kako bi službenik zlorabio svoju službenu dužnost ili kako ne bi djelovao sukladno svojoj službenoj dužnosti i (b) situacija u kojoj javni službenik traži ili prihvata nepriličnu korist, posredno ili neposredno, bilo za sebe osobno ili za neku drugu fizičku ili pravnu osobu, kako bi zlorabio svoju službenu dužnost ili kako ne bi djelovao sukladno svojoj službenoj dužnosti.

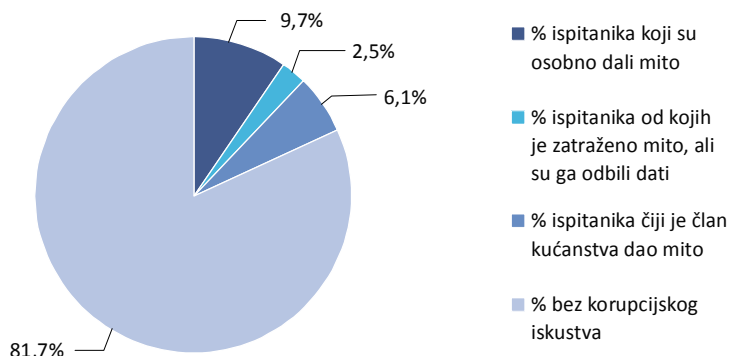
1. PRISUTNOST KORUPCIJE

Raširenost i učestalost podmićivanja

Javni sektor igra veliku ulogu u suvremenom društvu. Bilo da se radi o posjetu liječniku, upisu u školu ili na fakultet, ili izdavanju osobnih dokumenata, da navedemo samo nekoliko primjera, građani i kućanstva ovise o uslugama javnog sektora zbog raznih razloga. Činjenica da devet od deset odraslih Hrvata navodi da je u posljednjih 12 mjeseci barem jednom ostvarilo kontakt s nekim javnim službenikom pokazuje koliko je važna uloga javnog sektora.

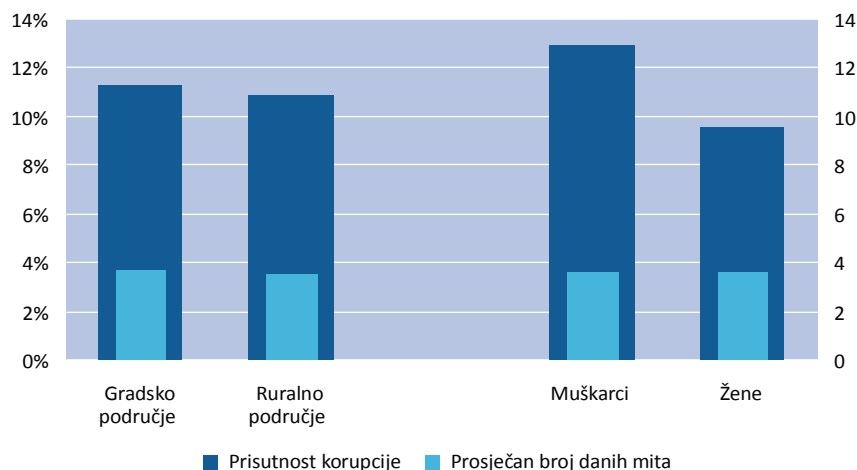
Potražnja za uslugama tog sustava je jasna, ali kada se radi o poštenju u pružanju i korištenju usluga javnog sektora, slika postaje zamagljena. Jedna od važnijih spoznaja proizašlih iz provedene ankete jest da je značajan broj hrvatskih građana (510.000, ili 18,2 posto odrasle populacije u dobi od 18 do 64 godine) imalo posredno ili neposredno iskustvo s podmićivanjem u kontaktu s nekim javnim službenikom u promatranom razdoblju. Kako je prikazano na Slici 2, ta brojka predstavlja zbroj triju različitih skupina: postotak građana koji su javnom službeniku stvarno i dali novac, poklon ili protuuslugu; postotak građana od kojih je neki javni službenik zatražio mito, ali su oni to odbili učiniti; te postotak građana čiji je član kućanstva dao mito javnom službeniku.

Podaci predstavljeni u Slici 2 pokazuju da je korupcija još uvijek vrlo prisutna u životima mnogih građana Hrvatske. Istovremeno ohrabruje činjenica da značajan dio građana zna reći “ne” i odbiti dati mito kojeg zatraži djelatnik u javnom sektoru. Podaci pokazuju da na svaka četiri građana koji tijekom godine daju mito nekom javnom službeniku, dolazi jedan koji odbija udovoljiti takvom zahtjevu.

Slika 2: Posredno i neposredno iskustvo odraslih građana Hrvatske s podmićivanjem u posljednjih 12 mjeseci

Kada je riječ o stvarno isplaćenom mitu, prisutnost korupcije izračunava se kao broj građana koji su barem jednom u posljednjih 12 mjeseci nekom zaposlenom u javnoj službi dali novac, poklon ili protuuslugu, među onim građanima koji su barem jednom u tom razdoblju ostvarili kontakt s nekim javnim službenikom. U tom smislu, prosječna prisutnost korupcije u Hrvatskoj iznosi 11,2 posto na nacionalnoj razini, premda postoje velike razlike u stopi korupcije između hrvatskih regija (Slika 3).

Primjerice, stopa korupcije donekle je viša od nacionalnog prosjeka u zagrebačkoj regiji (14 posto) i Dalmaciji (13 posto), dok je znatno ispod prosjeka u Istri, Primorju i Gorskom kotaru (6 posto) (Slika 3). Ne zamjećuju se značajnije razlike u stopi korupcije između gradskih (11,3 posto) i ruralnih (11 posto) područja na nacionalnoj razini (Slika 4).

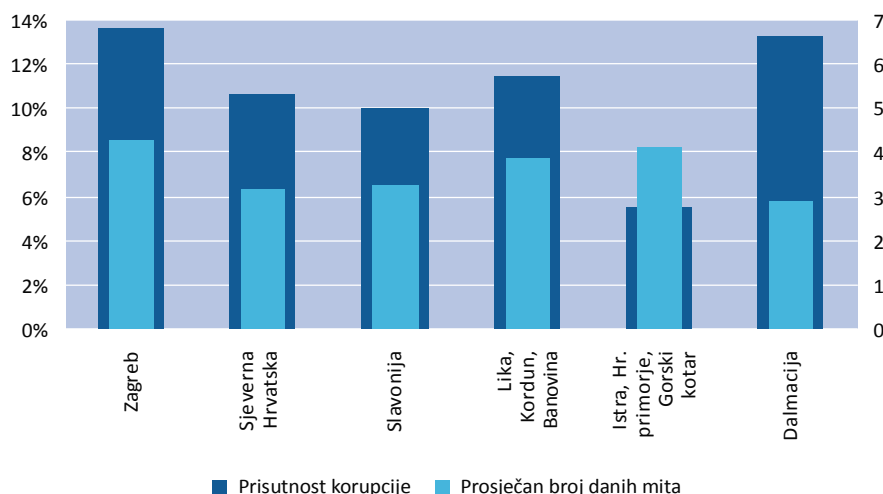
Slika 3: Prisutnost korupcije i prosječan broj danih mita, po spolu i gradskim/ruralnim područjima, u Hrvatskoj (2010.)

Napomena: Stopa korupcije izračunava se kao broj odraslih građana (u dobi od 18 do 64 godine) koji su barem jednom u posljednjih 12 mjeseci nekom djelatniku u javnoj službi dali novac, poklon ili protuuslugu, među onim odraslim građanima koji su barem jednom u tom razdoblju ostvarili kontakt s nekim javnim službenikom. Prosječan broj danih mita odnosi se na prosječan broj mita koja su dali svi davatelji mita, tj. oni koji su u posljednjih 12 mjeseci barem jednom dali mito.

Nadalje, u Lici, Kordunu i Banovini dvostruko više muškaraca (16 posto) nego žena (8 posto) sudjeluje u korupcijskim djelima, a značajan disparitet između spolova zabilježen je i u zagrebačkoj regiji (17 posto muškaraca naspram 10 posto žena). Na nacionalnoj razini, međutim, 13 posto odraslih muškaraca te 10 posto žena sudjeluje u korupcijskim radnjama (Slika 4). Razlika nije značajna, što pokazuje da unatoč percipiranim rodnom ulogama, prema kojima su muškarci više zaduženi za kontakte s javnom upravom i

općenito za aktivnosti izvan doma, žene rješavaju administrativne postupke sa sličnom učestalošću i podmićivanje im nije strano.

Slika 4: Prisutnost korupcije i prosječan broj danih mita, po regijama, u Hrvatskoj (2010.)

Napomena: Stopa korupcije izračunava se kao broj odraslih građana (u dobi od 18 do 64 godine) koji su barem jednom u posljednjih 12 mjeseci nekom djelatniku u javnoj službi dali novac, poklon ili protuuslugu, među onim odraslim građanima koji su barem jednom u tom razdoblju ostvarili kontakt s nekim javnim službenikom. Prosječan broj danih mita odnosi se na prosječan broj mita koja su dali svi davatelji mita, tj. oni koji su u posljednjih 12 mjeseci barem jednom dali mito.

Ipak, pogrešno bi bilo uzeti u obzir samo stopu prisutnosti pri procjeni raširenosti korupcije u nekoj državi. Da bi se dobila realnija slika, u obzir se također mora uzeti i učestalost isplaćivanja mita jer, iako gotovo trećina davatelja mita u Hrvatskoj mito daje samo jednom, dvije trećine to radi više puta. Efektivno, kao što pokazuje Slika 4, u prosjeku svaki davatelj mita u Hrvatskoj mito daje dvojici javnih službenika, u dvije različite prilike, što znači da u prosjeku svaki ispitanik koji navodi da je barem jednom sudjelovao u podmićivanju, mito je dao četiri puta tj. jednom u tri mjeseca. Kako je također prikazano na Slici 4, učestalost podmićivanja najveća je u zagrebačkoj regiji, a najmanja u Dalmaciji.

Hrvati očito moraju davati mito na prilično redovitoj bazi. Ne igra samo javna uprava veliku ulogu u njihovim životima, već i praksa podmićivanja.

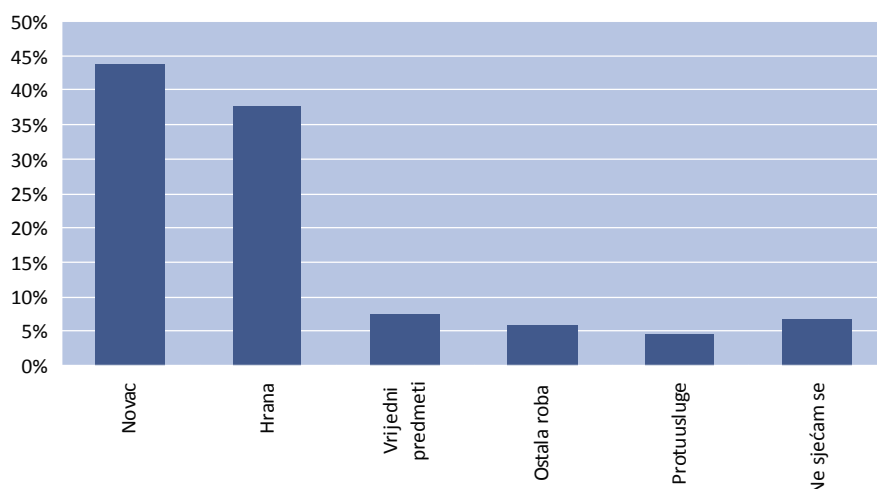

2. PRIRODA PODMIĆIVANJA

Podmićivanje javnih službenika događa se u različitim oblicima i veličinama, iz raznih razloga i u raznolikim kontekstima. Javni službenik, primjerice, može otvoreno zatražiti novac ili poklon u zamjenu za izvršenje nekog postupka ili ih građanin može sam ponuditi kako bi ubrzao postupak ili jednostavno izrazio zahvalnost za pruženu uslugu. U ovom poglavlju predstavljene su različite značajke podmićivanja kako bi se bolje rasvijetlila ova složena tema.

Oblici isplate

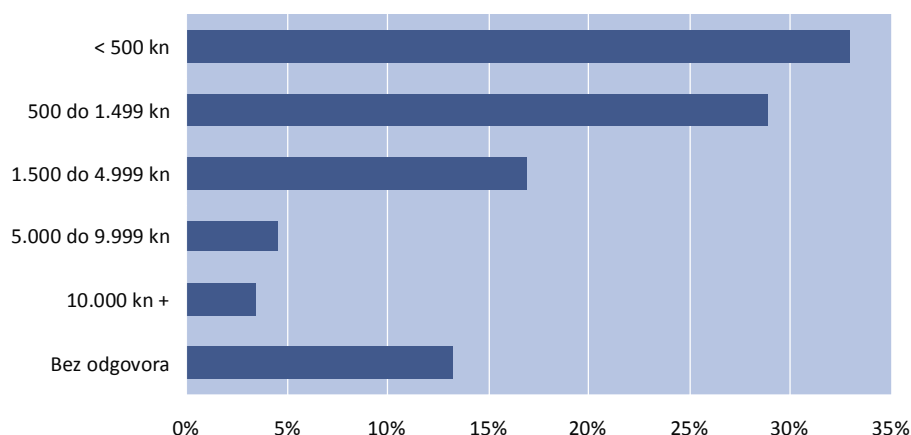
U Hrvatskoj 44 posto mita isplaćuje se u novcu (Slika 5), dok se 38 posto daje u hrani i piću. Znatno niže na ljestvici nalaze se vrijedni predmeti (7 posto), ostala roba (6 posto) i protuusluge (5 posto). Za veliki dio slučajeva podmićivanja može se reći da predstavljaju oblik razmjene – bilo eksplicitne ili implicitne – između dviju strana, pri čemu i jedna i druga strana nešto daje i nešto dobiva zauzvrat. Međutim, mora se naglasiti da u glavnini slučajeva te dvije strane nisu u ravnopravnom položaju, budući da je jedna od njih (javni službenik) obično u boljoj pregovaračkoj poziciji.

Slika 5: Vrste mita u Hrvatskoj (2010.)

Napomena: Podaci se odnose na zadnje mito koje je davatelj mita dao u posljednjih 12 mjeseci. Zbroj je veći od 100 posto budući da je u nekim slučajevima mito isplaćeno u više oblika (npr. i u novcu i u vrijednim predmetima).

Postoje, međutim, značajne razlike u vrsti danog mita između hrvatskih regija. Veći postotak stanovnika u Lici, Kordunu i Banovini (62 posto), Dalmaciji (55 posto) te Istri, Primorju i Gorskom kotaru (54 posto), primjerice, za mito koristi novac. Hranu najviše koriste ispitanici u poljoprivrednim krajevima sjeverne Hrvatske (51 posto) i Slavonije (48 posto). Na nacionalnoj razini, davanju poklona u hrani pri podmićivanju skloniji su ženski ispitanici (41 posto) u odnosu na muškarce (38 posto). Muški ispitanici (49 posto) češće daju mito u novcu nego ženski dio populacije (35 posto).

Kada se radi o mitu plaćenom u novcu (Slika 6), rezultati ankete pokazuju da jednu trećinu svih slučajeva čine iznosi niži od 500 kuna (otprilike 70 eura³), manje od 30 posto svih mita isplaćeno je u rasponu 500-1.500 kuna, 25 posto u iznosu većem od 1.500 kuna (otprilike 200 eura), a zanimljivo je da se u gotovo svakom desetom slučaju mita isplaćenog u novcu radi o iznosu većem od 5.000 kuna (protuvrijednost 680 eura). Premda se ne radi baš o “korupciji velikih razmjera”, to su svakako značajni iznosi za promatrana kućanstva. Oko 13 posto građana koji su imali nedavno korupcijsko iskustvo nije željelo otkriti o kojem se iznosu radilo.

Slika 6: Iznosi mita u novcu (u HRK), u Hrvatskoj (2010.)

³ Prosječni tečaj eura u odnosu na kunu u 2010. godini bio je: 1 euro = 7.3 kune.

Uzmu li se u obzir sva isplaćena mita u novcu, prosječan iznos mita je 2.050 kuna, ili otprilike 280 eura, a to je iznos koji predstavlja gotovo trećinu prosječne hrvatske mjesečne plaće u 2010. godini. Kako je prikazano u Tablici 1, najveći prosječni iznosi isplaćeni su u Dalmaciji (3.500 HRK), a najniži u Lici, Kordunu i Banovini (820 HRK) te Istri, Primorju i Gorskom kotaru (1.230 HRK).

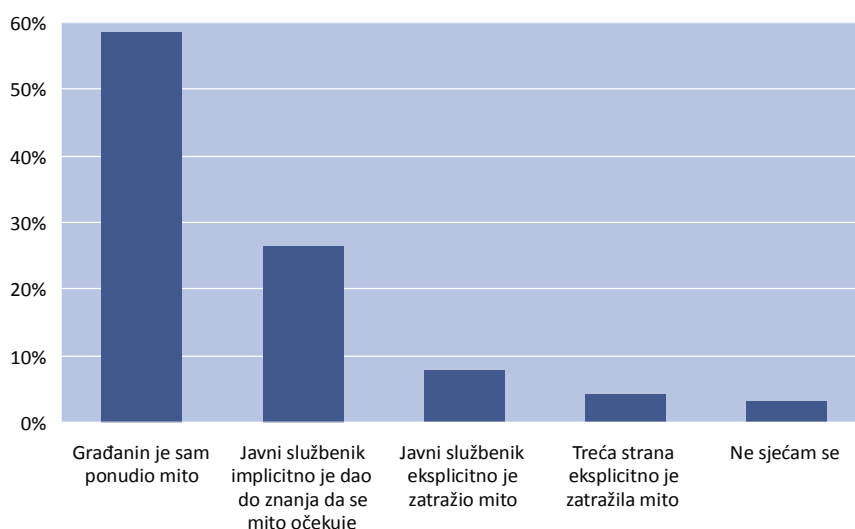
Tablica 1: Prosječni iznosi mita isplaćenog u novcu (u HRK, EUR i EUR-PPP) po regijama, u Hrvatskoj (2010.)

Prosječan iznos mita	Regije						Nacionalni prosjek
	Zagreb	Sjeverna Hrvatska	Slavonija	Lika, Kordun, Banovina	Istra, Primorje, Gorski kotar	Dalmacija	
HRK	1.839	1.575	2.274	822	1.229	3.497	2.052
EUR	251	215	310	112	167	476	280
EUR-PPP	367	314	454	164	245	698	410

Načini traženja i trenutak davanja mita

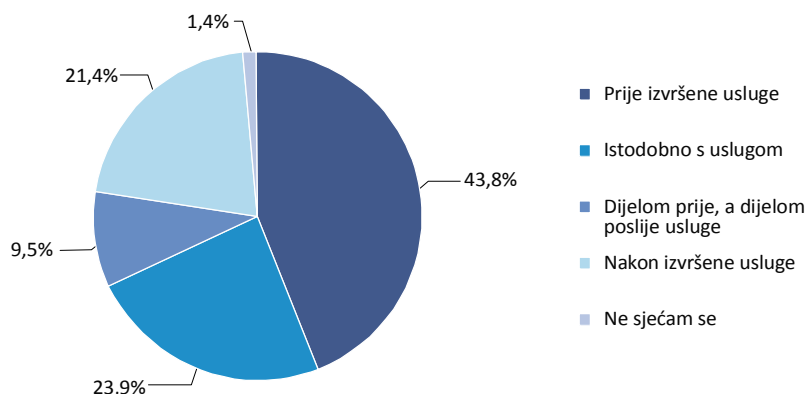
U kontaktima s javnim službenicima koji su rezultirali davanjem novca ili poklona, znakovito je da u više od polovice slučajeva (58 posto) građani sami nude mito, a u gotovo 40 posto slučajeva mito je dano na traženje službenika. No samo u 8 posto slučajeva javni službenik izričito traži mito, dok u gotovo 28 posto slučajeva djelatnik u javnoj službi implicitno daje građaninu do znanja da je potrebno dati mito. Doda li se tome 4 posto ispitanika koji dobiju taj zahtjev putem treće osobe kao posrednika (Slika 7) postaje vidljiva složenost korupcijske prakse.

Slika 7: Inicijativa primanja i davanja mita, u Hrvatskoj (2010.)

Napomena: Podaci se odnose na zadnje mito koje je davatelj mita dao u posljednjih 12 mjeseci.

Trenutak davanja mita također može pomoći u rasvjetljavanju pobuda za davanje mita, naročito u razlučivanju daje li se mito radi dobivanja određene usluge ili kao “znak zahvalnosti” za uspješno dovršen postupak. Podaci pokazuju da se svako peto mito daje nakon izvršene usluge (21 posto), gotovo svako četvrto plaćeno je istodobno za vrijeme pružanja usluge (24 posto), a skoro polovina podmićivanja odvija se prije izvršavanja same usluge (Slika 8).

Slika 8: Trenutak davanja mita u odnosu na pruženu javnu uslugu, u Hrvatskoj (2010.)

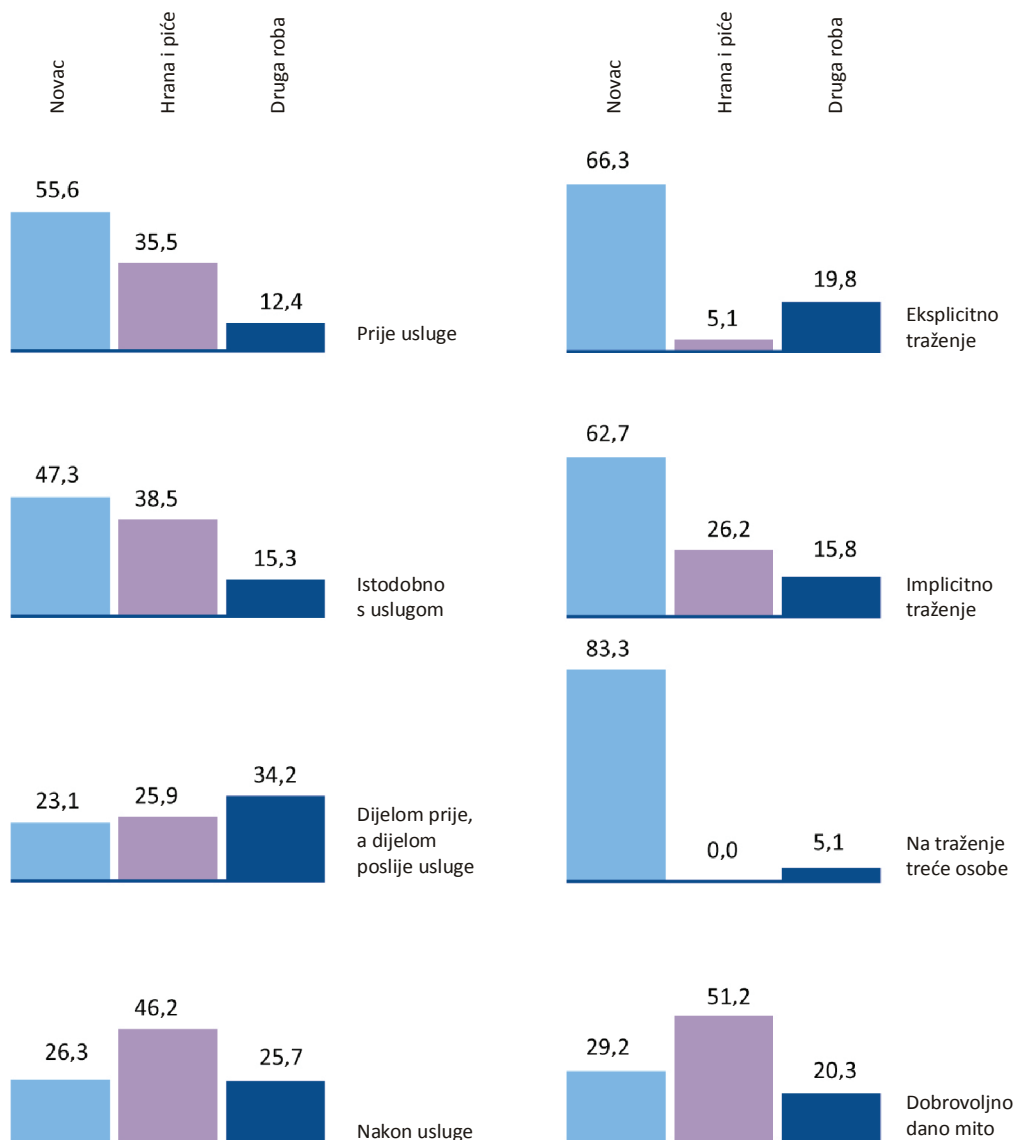
Note: Podaci se odnose na zadnje mito koje je davatelj mita dao u posljednjih 12 mjeseci.

Kako je prikazano na Slici 9, mito u novcu koristi se češće nego hrana za podmićivanje prije pružanja usluge, kao i istodobno tijekom pružanja usluge (u 56 posto odnosno 47 posto slučajeva), dok se hrana i piće kao mito u najvećem broju slučajeva daje nakon izvršenja usluge, ili djelomično prije i djelomično poslije pružene usluge (u 46 posto, odnosno 26 posto slučajeva).

Slika 9 također pokazuje da se novac kao mito najčešće daje u onim slučajevima kada je zahtjev došao od treće osobe (83 posto). Novac se učestalo daje i u slučajevima kada javni službenik izričito traži mito (66 posto) ili kada je građaninu implicitno dano do znanja da se očekuje mito (63 posto). S druge strane, hrana se uglavnom daje kada građanin sam ponudi mito, a da to nije od njega traženo (51 posto), dok se novac u takvim situacijama daje u nešto manje od 30 posto slučajeva.

Čini se da podaci ukazuju na činjenicu da se, u velikom broju slučajeva (kada građani dobrovoljno daju mito i kada se ono daje nakon izvršene usluge), hrana daje javnim službenicima kao znak zahvalnosti za izvršene usluge. Međutim, slika nije tako jednostavna kako se na prvi pogled čini: promatra li se visina iznosa mita danog u novcu, prosječni iznos mita je veći od 2.440 kuna (protuvrijednost 330 eura) u onim slučajevima kada ga građanin dobrovoljno ponudi, dok prosječna isplata mita iznosi 1.630 kuna (220 eura) u slučajevima kada je mito dano na traženje službenika. S obzirom na takvu visoku monetarnu vrijednost, dobrovoljno davanje mita ne bi se smjelo promatrati samo kao znak zahvalnosti, već kao radnju sa specifičnim ciljem, često povezanim s osiguranjem nekog posebnog tretmana. Nadalje, mito plaćeno u novcu prije izvršenog postupka je, u prosjeku, znatno veće (2.900 kuna ili 395 eura) od onog danog iza obavljene usluge (1.645 kuna ili 224 eura).

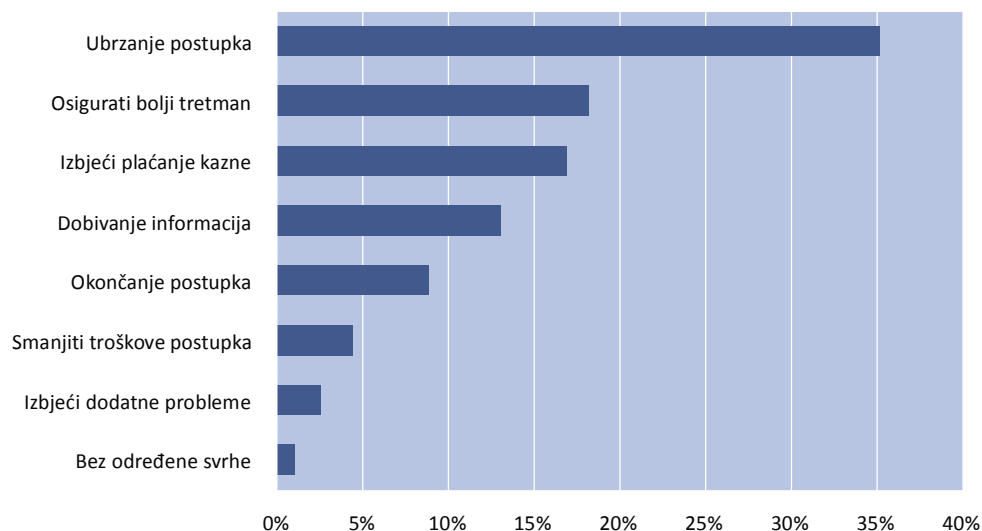
Slika 9: Vrste mita po inicijativi primanja/davanja mita, odnosno trenutku davanja mita u odnosu na pruženu javnu uslugu, u Hrvatskoj (2010.)

Napomena: Podaci se odnose na zadnje mito koje je davatelj mita dao u posljednjih 12 mjeseci. Zbroj je veći od 100 posto budući da je u nekim slučajevima mito isplaćeno u više oblika (npr. i u novcu i u vrijednim predmetima).

Svrhe davanja mita

U administrativnim postupcima mito se može dati u različite svrhe. Građani mogu, primjerice, u postupku izdavanja osobne karte ili putovnice mito dati u svrhu ubrzanja postupka, smanjenja troškova postupka, dobivanja informacija ili osiguranja boljeg tretmana. Različite svrhe davanja mita, bez obzira na koji se administrativni postupak odnose, prikazane su na Slici 10.

Slika 10: Svrha davanja mita, u Hrvatskoj (2010.)

Napomena: Podaci se odnose na zadnje mito koje je davatelj mita dao u posljednjih 12 mjeseci.

Više od trećine hrvatskih građana daje mito kako bi se ubrzao neki postupak (35 posto), dok gotovo svaki peti radi da bi osigurao bolji tretman (18 posto). Ukoliko se pribroje ispitanici koji mito daju u svrhu dobivanja informacija (13 posto) – što je treći najčešći razlog davanja mita – podaci o glavnim svrhama davanja mita ukazuju da se mito često koristi kako bi se prevladali nedostaci i slabosti javnog sektora u isporučivanju usluga.

Veliki iznosi mita

Veliki iznosi mita (viši od 5.000 kuna) daju se zbog osobnih i obiteljskih potreba (87 posto) te u kontaktima s medicinskim djelatnicima (59 posto). Većina velikih isplata obavlja se prije izvršenja usluge (79 posto) i u svrhu ubrzanja postupka (62 posto). Kod velikih iznosa mita, u trećini slučajeva radi se o mitu koje je zatražila treća osoba, u više od četvrtine slučajeva građaninu se dalo do znanja da se mito očekuje, dok se u četvrtini slučajeva radi o mitu koje građanin dobrovoljno ponudi. Samo oko 10 posto velikih isplata daje se na izričito traženje javnog službenika, koji je u 79 posto slučajeva pripadnik muškog spola.

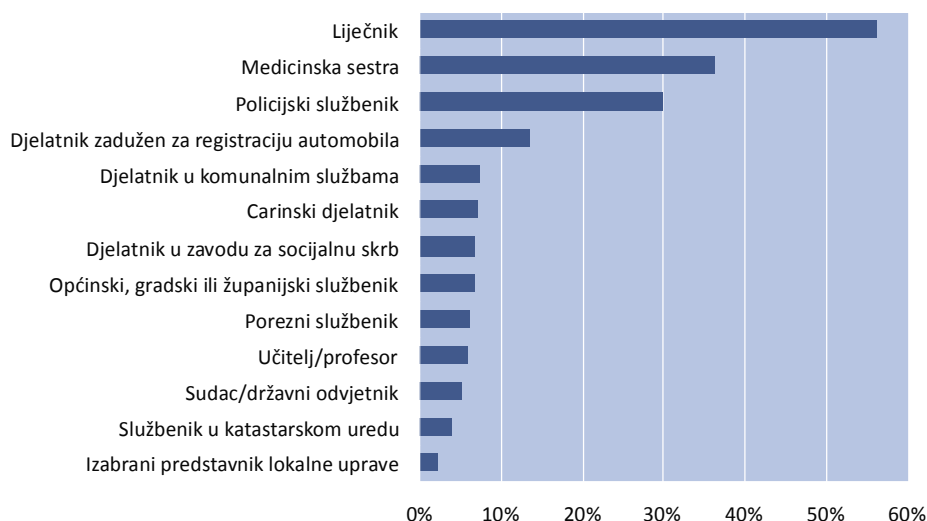

3. PODMIĆIVANJE PREMA VRSTI JAVNOG SLUŽBENIKA

Kao što se mito daje u različite svrhe te se pojavljuje u raznim oblicima i kontekstima, tako su i različiti sektori javne uprave u Hrvatskoj zahvaćeni korupcijom u različitim razmjerima. Određene vrste javnih službenika češće od drugih traže isplatu mita, a postoje i određene situacije i postupci u kojima su korisnici javnih usluga skloniji ponuditi javnom službeniku mito kako bi zaobišli birokraciju i uspješno okončali postupak.

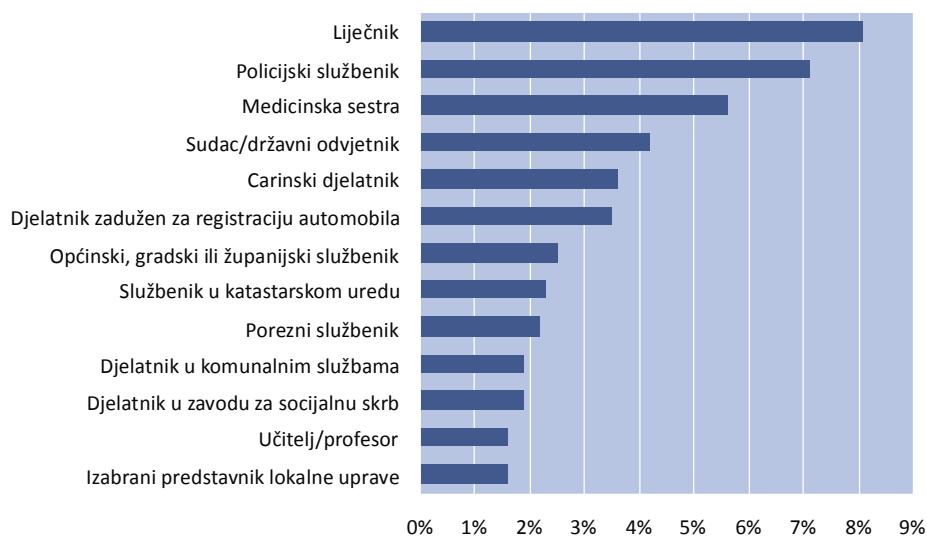
Prema iskustvima građana koji navode da su u posljednjih 12 mjeseci barem jednom dali mito nekom javnom službeniku, mito se najviše daje liječnicima (56 posto građana s nedavnim korupcijskim iskustvom mito je dalo liječniku), medicinskim sestrama (u 36 posto slučajeva), policijskim službenicima (30 posto) te djelatnicima zaduženima za registraciju automobila (14 posto) (Slika 11). Ostale vrste djelatnika u javnom sektoru prime manji postotak mita, počevši od izabranih predstavnika lokalne uprave (2 posto) pa do djelatnika u komunalnim službama (7 posto).

Veličina naselja također može utjecati na vrstu službenika koji se upušta u korupcijsku radnju. Tako, primjerice, veći broj ispitanika iz gradskih nego ruralnih područja daje mito policijskim službenicima (33 posto naspram 25 posto) i djelatnicima zaduženima za registraciju automobila (16 posto naspram 10 posto), kojima povremeno vlasnici automobila daju mito kako bi osigurali povoljan ishod tehničkog pregleda. S druge strane, liječnici i medicinske sestre češće dobivaju mito ili poklone u ruralnim nego u gradskim područjima: 60 posto davatelja mita iz ruralnih područja dalo je barem jednom mito liječniku, a 41 posto medicinskoj sestri, u usporedbi s 53 posto, odnosno 34 posto ispitanika iz gradskih područja.

Slika 11: Korupcijsko iskustvo ispitanika, prema vrsti zaposlenika u javnom sektoru, u Hrvatskoj (2010.)

Napomena: Zbroj je veći od 100 posto budući da su davatelji mita mogli u posljednjih 12 mjeseci dati mito većem broju djelatnika u javnom sektoru.

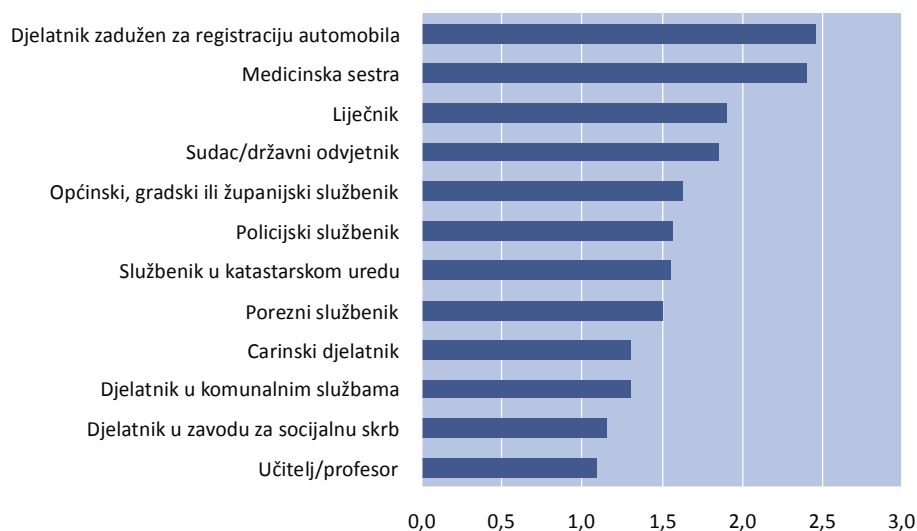
Donekle ne iznenađuje što su oni javni djelatnici koji češće dolaze u kontakt s građanima ujedno oni kojima se najviše daje mito. Međutim, postoje određene službe u javnoj upravi, poput pravosuđa ili carine, gdje je učestalost interakcije s građanima manja, ali su iskustva s podmićivanjem svejedno stalni problem. Stoga je korisno analizirati ne samo vrste službenika s najvećim brojem primljenog mita, već i stupanj vjerojatnosti da će određeni tip javnog službenika biti podmićen u kontaktu s građanima – neovisno o učestalosti te interakcije. Da bi se to izmjerilo, broj građana koji su određenoj vrsti javnog službenika dali mito uspoređuje se s brojem građana koji su ostvarili kontakt s tom vrstom službenika u posljednjih 12 mjeseci. Slika 12 pokazuje stope raširenosti podmićivanja kao postotak građana koji su određenom tipu javnog službenika dali mito, među onima koji su ostvarili kontakt s tim tipom javnog službenika.

Slika 12: Prisutnost korupcije prema vrsti javnog službenika, u Hrvatskoj (2010.)

Napomena: Stopa korupcije izračunava se kao broj odraslih građana (u dobi od 18 do 64 godine) koji su barem jednom u posljednjih 12 mjeseci nekom djelatniku u javnoj službi dali novac, poklon ili protuuslugu, među onim odraslim građanima koji su barem jednom u tom razdoblju ostvarili kontakt s nekim javnim službenikom. U ovom grafikonu stopa korupcije izračunava se zasebno za svaku vrstu javnog službenika.

Prema tom pokazatelju, najveće se prosječne stope korupcije odnose na liječnike (8 posto), policijske službenike (7 posto) i medicinske sestre (6 posto). Nadalje, relativno visoke vrijednosti zabilježene su za suce/državne odvjetnike i carinske djelatnike, što pokazuje da i oni određenom učestalošću traže isplatu mita od građana s kojima dolaze u kontakt. Vrijednosti predstavljene u Slici 12 naročito su relevantne za identificiranje onih djelatnosti gdje postoji veći rizik od korupcije.

Slika 13: Prosječan broj mita danih određenoj vrsti javnih službenika, u Hrvatskoj (2010.)

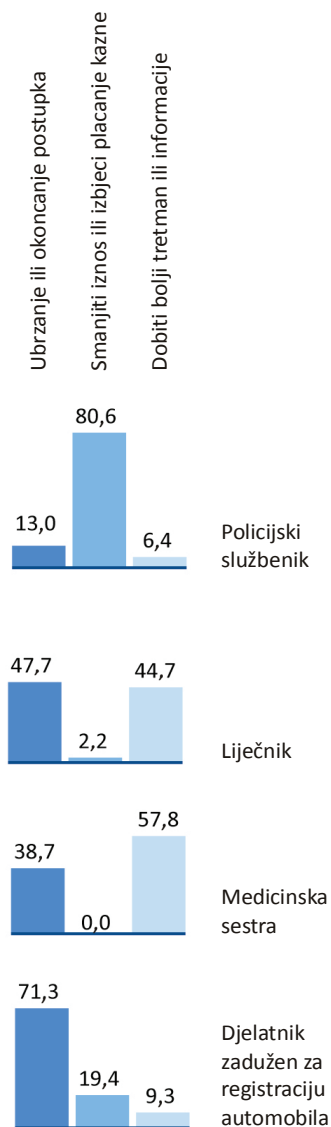
Napomena: Prosječan broj mita odnosi se na prosječan broj mita koja su dali svi davatelji mita, tj. oni koji su u posljednjih 12 mjeseci barem jednom dali mito.

Drugi važan pokazatelj raširenosti korupcije među navedenim vrstama javnih djelatnika je učestalost isplaćivanja mita. Na Slici 13 prikazan je prosječan broj mita koja davatelji mita daju pojedinim vrstama javnih službenika, pri čemu svaki davatelj mita u prosjeku daje, primjerice, učiteljima mito jednom, a medicinskim sestrama i djelatnicima zaduženima za registraciju automobila 2,5 puta.

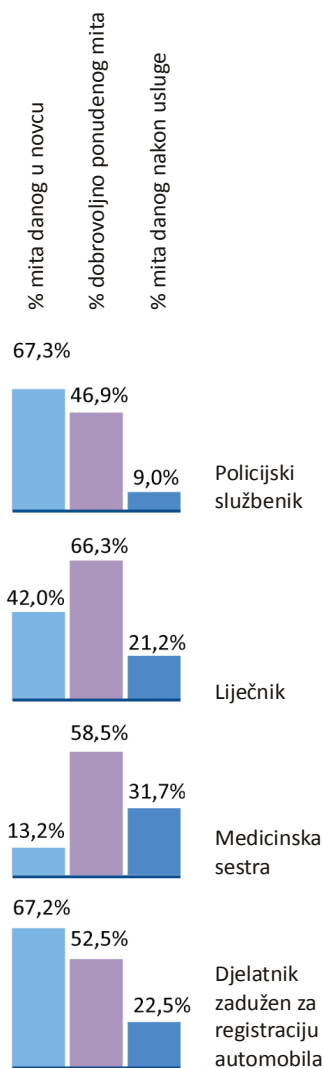
Analiza podataka koji se odnose na posljednji put kada je ispitanik dao mito otkriva da se mito daje različitim vrstama javnih službenika iz posve različitih razloga (Slika 14). Primjerice, policijskim službenicima građani daju mito kako bi izbjegli plaćanje kazne ili smanjili njezin iznos, dok liječnicima i medicinskim sestrama daju novac ili poklone da bi skratili vrijeme čekanja ili osigurali bolji tretman, što su bitni aspekti korištenja zdravstvenih usluga i resursa. Mito se djelatnicima zaduženima za registraciju automobila pretežito daje kako bi se ubrzao ili dovršio inače dugačak ili složen postupak. Ovi podaci pokazuju da administrativni postupci i usluge koje provodi javni sektor imaju ne samo različite značajke, već i slabosti protiv kojih se mito često koristi kao lijek. Detaljna analiza i otklanjanje takvih slabosti i nedostataka bi nesumnjivo predstavljali snažnu preventivnu mjeru protiv korupcije.

Različiti načini davanja mita različitim vrstama javnih službenika također ukazuju na raznoliku prirodu danog mita (Slika 15). U slučaju liječnika i medicinskih sestara, primjerice, mito se većinom daje dobrovoljno, ali mito koje se daje medicinskim sestrama uglavnom se ne isplaćuje u novcu, već u obliku hrane ili ostale robe, dok se liječnicima češće daje mito u novcu (u 43 posto slučajeva, naspram 13 posto mita isplaćenog u novcu medicinskim sestrama). Mito se također često isplaćuje u novcu policijskim službenicima i djelatnicima zaduženima za registraciju automobila, ali iznosi mogu značajno varirati.

Slika 14: Postotak mita danog određenoj vrsti javnih službenika prema svrsi davanja mita, u Hrvatskoj (2010.)

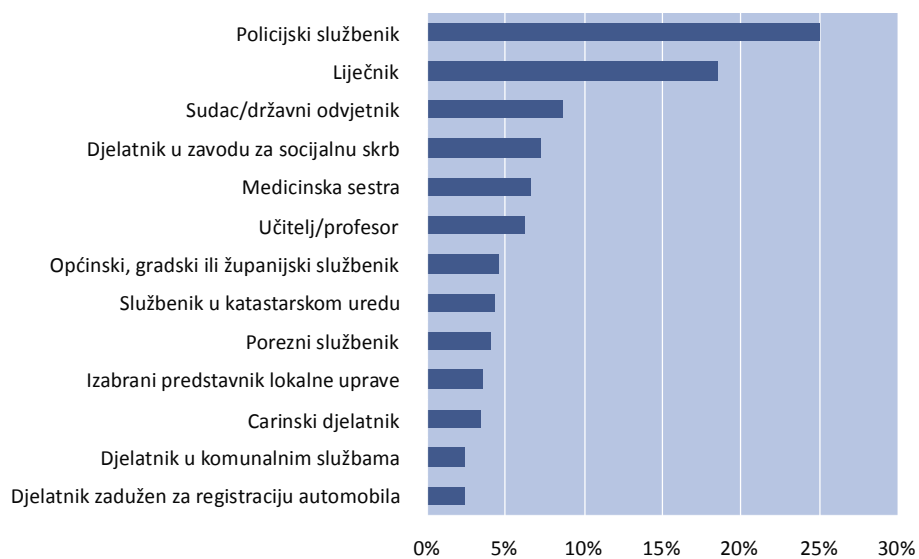
Slika 15: Tri pokazatelja za mito dano određenoj vrsti javnih službenika: postotak mita isplaćenog u novcu, mita koji su građani dobrovoljno ponudili te mita danog nakon izvršene usluge, u Hrvatskoj (2010.)

Napomena: Podaci se odnose na zadnje mito koje je davatelj mita dao u posljednjih 12 mjeseci.

Međutim, valja istaknuti da hrvatski građani ne pristaju uvijek na davanje mita kako bi ubrzali neki administrativni postupak ili ostvarili neku korist. Kako je navedeno u prvome poglavlju, na svaka četiri građana koji daju mito dolazi jedan koji odbija to učiniti te ne pristaje na zahtjev djelatnika u javnoj službi za mitom. Slika 16 pokazuje da policijski službenici i liječnici spadaju u one kategorije javnih službenika čije pokušaje traženja mita građani često odbijaju: među onim građanima koji odbiju dati mito, 25 posto odbija dati mito policijskom službeniku, 19 posto liječniku, a 8 posto odbija podmititi suca/državnog odvjetnika.

Slika 16: Vrste javnih službenika kojima su građani odbili dati mito u posljednjih 12 mjeseci, u Hrvatskoj (2010.)

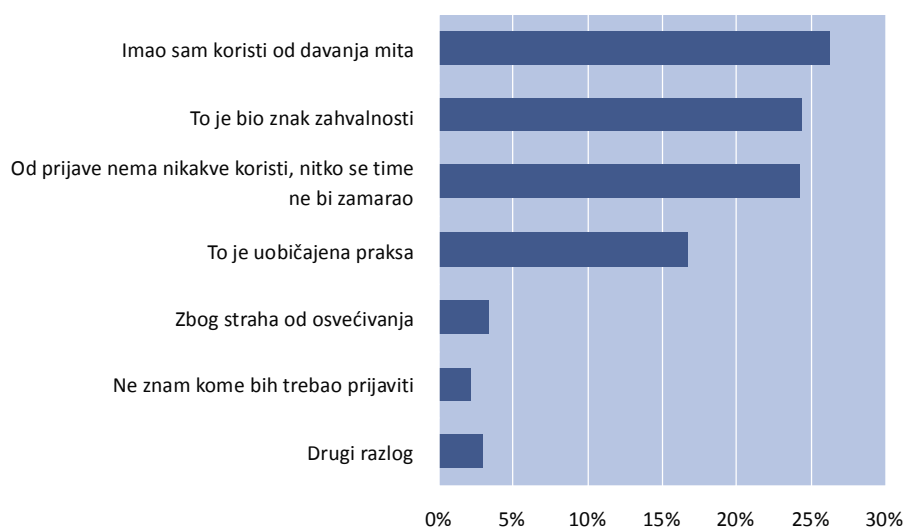

4. PRIJAVLJIVANJE KORUPCIJE

Općenito govoreći, u kojem razmjeru žrtve kriminala prijavljuju nadležnim tijelima protuzakonite radnje kojima su bile izložene proporcionalno je udruženom efektu triju faktora: percipirane težine kriminalnog djela, povjerenja u odlučnost nadležnih tijela da pronađu okrivljenike te neposredne koristi za žrtvu ukoliko prijavi kriminalnu radnju (primjerice, ako je osigurana za slučaj kriminalne radnje).

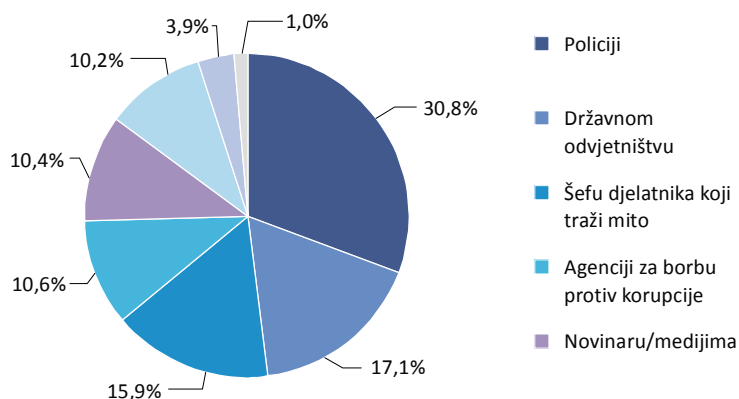
U slučaju podmićivanja, čini se da nijedan od gore navedenih faktora trenutno ne igra ulogu u Hrvatskoj. Prema rezultatima provedene ankete, svega 2 posto davatelja mita prijavljuje osobno korupcijsko iskustvo nadležnim tijelima. Veliki postotak onih koji daju mito percipiraju podmićivanje kao pozitivnu praksu (24 posto ispitanika navodi da se samo radi o izražavanju zahvalnosti) ili uobičajenu praksu (17 posto); dok četvrtina navodi da dobiva neposrednu korist od podmićivanja pa nema smisla prijaviti ga. Jednaki postotak davatelja mita iskreno priznaje da prijavljivanje nema smisla budući da se ništa korisno ionako oko toga ne bi poduzelo. Nadalje, dobiveni podaci pokazuju da se čimbenici poput straha od osвете ili nedovoljne informiranosti o nadležnim tijelima koji obrađuju takve žalbe građana ne mogu smatrati važnim razlozima koji bi objasnili nisku stopu prijavljivanja (Slika 17).

Iskustvo s podmićivanjem možda se obično ne prijavljuje nadležnim tijelima, ali davatelji mita ipak dijele svoja korupcijska iskustva s ljudima koje poznaju. Otprilike 70 posto sudionika u korupcijskim djelima priča o tome sa svojim prijateljima ili članovima obitelji, ali o tome nikada ne govori izvan najbližeg kruga ljudi, a samo neznatan broj davatelja mita razgovara o tome s pojedincima ili skupinama koji bi potom mogli o tome proširiti glas, poput nevladinih organizacija ili medija.

Slika 17: Razlozi neprijavljivanja osobnog korupcijskog iskustva u Hrvatskoj (2010.)

Napomena: Podaci se odnose na davatelje mita koji nisu nadležnim tijelima/institucijama prijavili zadnje mito koje su dali u posljednjih 12 mjeseci.

Značajnih 29 posto davatelja mita prvi je put tek u ovoj anketi priznalo davanje mita, što znači da nikada prije nije ni s kime podijelilo to iskustvo, čak ni s bliskim prijateljima ili rodbinom. Kada je riječ o podmićivanju, u mnogim slučajevima još uvijek postoji dobro ustaljen, selektivni zakon šutnje.

Slika 18: Institucije kojima bi građani prijavili buduće slučajeve korupcije, u Hrvatskoj (2010.)

Kao što je već navedeno, vrlo malo građana podijeli osobno korupcijsko iskustvo s nadležnim tijelima, ali kada to građani rade, obično se obrate policiji, državnom odvjetništvu, antikorupcijskoj agenciji ili, u nekoliko slučajeva, pučkom pravobranitelju. Slični su odgovori i na upit kojoj agenciji odnosno kojem službeniku bi se obratili kada bi u budućnosti trebali prijaviti slučaj korupcije. Kako je prikazano na Slici 18, gotovo trećina ispitanika (31 posto) obratila bi se policiji ili državnom odvjetništvu (17 posto), dok 16 posto ispitanika navodi da bi slučaj prijavilo šefu korumpiranog djelatnika, što se u ovom trenutku događa izuzetno rijetko.

5. Drugi oblici korupcije

Osim o korupciji vezanoj uz isporuku javnih usluga, hrvatske građane pitalo se i o određenim ponašanjima i praksama prilikom zapošljavanja u javnom sektoru te kupnji glasova prije izbora.

Zapošljavanje u javnom sektoru

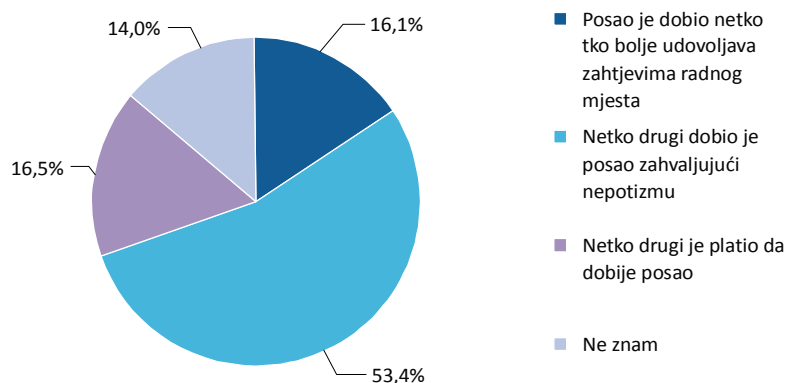
Institucije javnog sektora ne pružaju samo brojne važne usluge građanima, već zajedno predstavljaju najvećeg poslodavca u bilo kojoj državi. Prema nedavnim procjenama Međunarodne organizacije rada (ILO)⁴ u Hrvatskoj udio radne snage koji je zaposlen u javnom sektoru iznosi oko 30 posto. Međutim, zbog same veličine i važnosti javne uprave, njezini odjeli/agencije redovito zapošljavaju nove djelatnike. Premda je postupak zapošljavanja obično reguliran na način da je osigurana transparentnost, on ipak ostavlja određeni diskrecijski prostor onima koji su zaduženi za odabir nove radne snage. Sukladno nacionalnim načelima, propisima i najboljim praksama, novi zaposlenici trebali bi se birati na temelju kriterija poput kompetentnosti i iskustva, no često se izvještava da drugi odlučujući faktori igraju ulogu pri zapošljavanju, poput nepotizma, poznanstava ili čak podmićivanja.

Prilika za zaposlenje u javnom sektoru obično je privlačna posloprimcima, ne samo zbog prirode samog posla, već i zbog prednosti karakterističnih za rad u javnoj administraciji, poput sigurnosti radnog mjesta, povezanog društvenog statusa i pravedne naknade za rad. Hrvatska u tom smislu nije izuzetak te se, prema rezultatima provedene ankete, nekih 18 posto ispitanika ili članovi njihovih kućanstava natjecalo za posao u javnom sektoru u posljednje tri godine, od kojih je 35 posto doista i dobilo željeno radno mjesto. Među onima koji su posao dobili, 16 posto ispitanika priznaje da je dalo novac, poklon ili protuuslugu kako bi osiguralo dobivanje radnog mjesta (Slika 19). Podaci jasno pokazuju da postupcima zapošljavanja u hrvatskom javnom sektoru nedostaje transparentnosti, što je potvrđeno i u percepcijama onih ispitanika koji nisu dobili željeni posao.

⁴ Prema nedavnim procjenama ILO-a, udio hrvatske radne snage koji je zaposlen u javnom sektoru iznosi 30 posto (2008.).

Sedamdeset posto onih ispitanika koji su se natjecali za posao, ali željeni posao nisu dobili, smatra da je netko drugi zaposlen zahvaljujući vezama, nepotizmu ili podmićivanju (53 posto) ili davanju novca (17 posto). Samo 16 posto vjeruje da je posao dobio netko tko bolje udovoljava zahtjevima radnog mjesta (Slika 19).

Slika 19: Razlozi nedobivanja posla, prema percepcijama ispitanika koji su se natjecali za posao u javnom sektoru u posljednje tri godine, ali željeni posao nisu dobili, u Hrvatskoj (2010.)

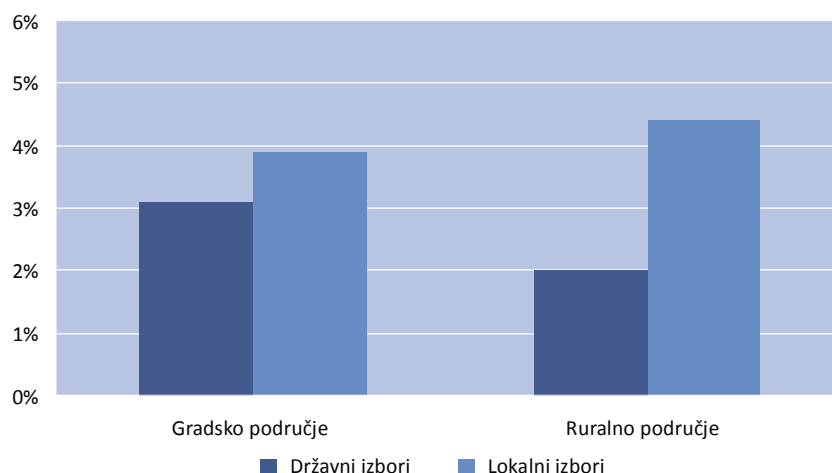
Napomena: Podaci se odnose na odrasle građane (u dobi od 18 do 64 godine) koji su se natjecali za posao u javnom sektoru u posljednje tri godine, ali željeni posao nisu dobili.

Kupnja glasova na prošlim izborima

Ključan element razvoja bilo koje demokracije očituje se u načinima provedbe, pravilima i odredbama izbornog procesa, uključujući propise vezane uz izborne kampanje, financiranje stranaka i pristup medijima. Sve su to izuzetno važne i osjetljive teme zbog kojih države primjenjuju temeljite zakone s ciljem osiguranja poštenih i transparentnih izbora.

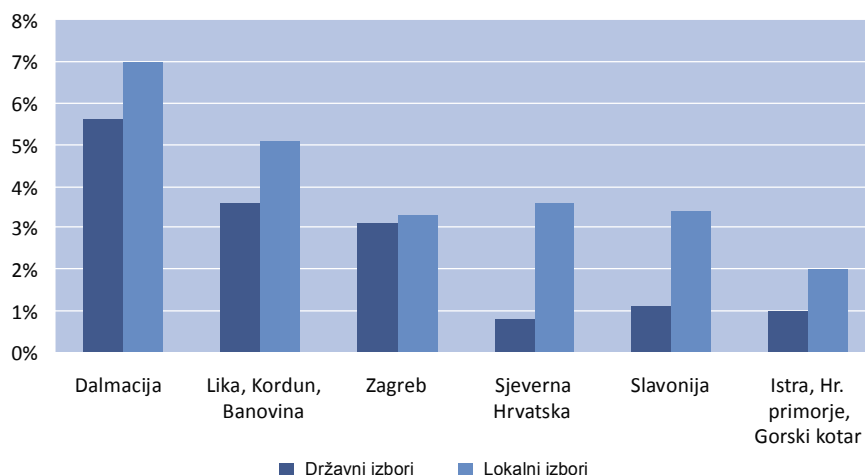
S tim u vezi, Konvencija Ujedinjenih naroda protiv korupcije poziva države da definiraju kriterije vezane uz kandidaturu za obnašanje javne dužnosti te povećaju transparentnost financiranja kandidata, odnosno političkih stranaka. Unutar tog okvira, ova se anketa bavila i jednim specifičnim aspektom izbornog procesa pa je tako građanima postavljeno pitanje jesu li bili izloženi kupnji glasova. Rezultati pokazuju da je za vrijeme posljednjih državnih izbora (predsjedničkih ili parlamentarnih) održanih u Hrvatskoj, od 3 posto građana traženo da glasuju za određenog kandidata ili političku stranku u zamjenu za novac, robu ili protuuslugu, dok je u slučaju lokalnih izbora 4 posto građana dobilo takvu ponudu (Slika 20).

Slika 20: Pridobivanje glasova na posljednjim državnim i lokalnim izborima u zamjenu za novac, robu ili protuuslugu, po gradskim/ruralnim područjima, u Hrvatskoj (2010.)

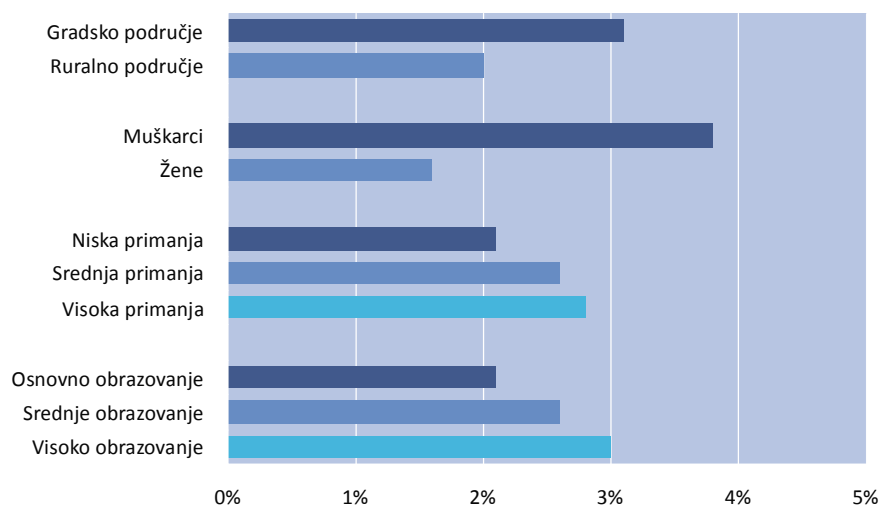
Većina koruptivnih ponuda na državnim izborima odvijala se u Dalmaciji (6 posto) te Lici, Kordunu i Banovini (4 posto). Na lokalnim izborima većina takvih slučajeva zabilježeno je u Dalmaciji (7 posto) te Lici, Kordunu i Banovini (5 posto). U Zagrebu je udio ispitanika kojima je upućena takva ponuda bio jednak i na državnim i na lokalnim izborima (3 posto), dok je u sjevernoj Hrvatskoj, Slavoniji i Istri veći udio ispitanika koruptivnu ponudu za pridobivanje glasova dobio za vrijeme lokalnih izbora (Slika 21).

Slika 21: Pridobivanje glasova na posljednjim državnim i lokalnim izborima u zamjenu za novac, robu ili protuuslugu, po regijama, u Hrvatskoj (2010.)

Najveći broj koruptivnih ponuda odvijao se u gradskih područjima, a takve su ponude češće upućene muškarcima nego ženama, te češće osobama s visokim primanjima i visokim stupnjem obrazovanja (Slika 22).

Slika 22: Pridobivanje glasova na posljednjim državnim i lokalnim izborima u zamjenu za novac, robu ili protuuslugu, po odabranim varijablama (gradskom/ruralnom području, spolu, stupnju obrazovanja i primanjima ispitanika), u Hrvatskoj (2010.)

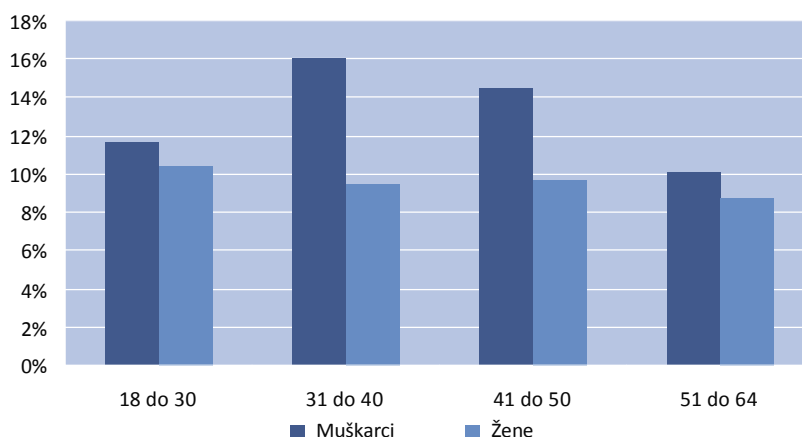

6. IZLOŽENOST KORUPCIJI

U pravilu dvije strane igraju ulogu u djelu podmićivanja – jedna koja daje te druga koja prima novac, poklon ili protuuslugu – premda, kako je vidljivo iz prethodnih poglavlja, povremeno i treća osoba može djelovati u ulozi posrednika. Manje jasan je identitet žrtve: ponekad je to davatelj mita, osobito u slučaju kada on nema drugog izbora nego dati mito kako bi dobio pristup nekoj usluzi, ali u drugim slučajevima se dogovor između tih dviju strana, bilo eksplicitne ili implicitne naravi, odvija na štetu neke treće strane, bez obzira radi li se o određenoj osobi, skupini ili široj zajednici. Takvi nejasni obrisi znače da svaki, pa i najmanji, napor u rasvjetljavanju osobina i značajki davatelja mita može pomoći u razvijanju antikorupcijskih politika i procjenjivanju utjecaja korupcije.

Općenito gledano, demografske i socio-ekonomske značajke davatelja mita u Hrvatskoj ne razlikuju se previše od opće populacije, iako se mogu uočiti neke specifične karakteristike. Primjerice, praksa podmićivanja prisutnija je u muškom dijelu populacije nego ženskom (13 posto naspram 10 posto), muškarci u tridesetim godinama najizloženiji su korupcijskim iskustvima, a vjerojatnost da će se osoba naći u situaciji da netko od nje zatraži mito opada s godinama (Slika 23).

Međutim, postoje zamjetne razlike u izloženosti korupcijskom iskustvu između muškaraca i žena u Hrvatskoj kada se promatra vrsta javnog službenika koji prima mito. Tako, primjerice, kada se radi o policijskom službeniku kao primatelju mita, stopa korupcije iznosi 9 posto za muškarce, ali 5 posto za žene, a u slučajevima kad je primatelj mita carinski djelatnik, ta stopa iznosi 6 posto za muškarce, ali samo 1 posto za žene.

Slika 23: Prisutnost korupcije u Hrvatskoj, po dobnim skupinama i spolu (2010.)

Napomena: Stopa korupcije izračunava se kao broj odraslih građana (u dobi od 18 do 64 godine) koji su barem jednom u posljednjih 12 mjeseci nekom djelatniku u javnoj službi dali novac, poklon ili protuuslugu, među onim odraslim građanima koji su barem jednom u tom razdoblju ostvarili kontakt s nekim javnim službenikom.

Ista stvar se primjećuje i kod analize korumpiranosti određenih vrsta djelatnika u javnoj službi prema dobnoj skupini davatelja mita, pri čemu je sklonost davanju mita policijskom službeniku najveća kod najmlađe dobne skupine (od 18 do 30 godina starosti) i opada s godinama, a isti se obrazac opaža kod podmićivanja djelatnika zaduženih za registraciju automobila. No kada se promatraju karakteristike poput prihoda kućanstva, stupnja obrazovanja ili radnog statusa, nema nikakvih uočljivih obrazaca.

Što se tiče razloga davanja mita, ženski dio populacije češće daje mito iz osobnih i obiteljskih potreba nego muškarci (84 posto naspram 76 posto), dok muški ispitanici češće daju mito za poslovne potrebe (22 posto naspram 9 posto ženskih ispitanica). Osobe s niskim primanjima više daju mito iz osobnih i obiteljskih potreba (87 posto), dok kućanstva s višim prihodima mito više daju za poslovne potrebe (19 posto). Općenito, međutim, čini se da administrativna korupcija pogađa različite slojeve društva bez nekog osobitog obrasca. Radi se o pragmatičnoj praksi koja se primjenjuje kada treba riješiti neki problem ili usko grlo birokracije te oni imućniji mogu sebi priuštiti isplatu većih iznosa mita kako bi to ostvarili, ali izgleda da nijedna društvena skupina nije izuzeta od takvih aktivnosti.

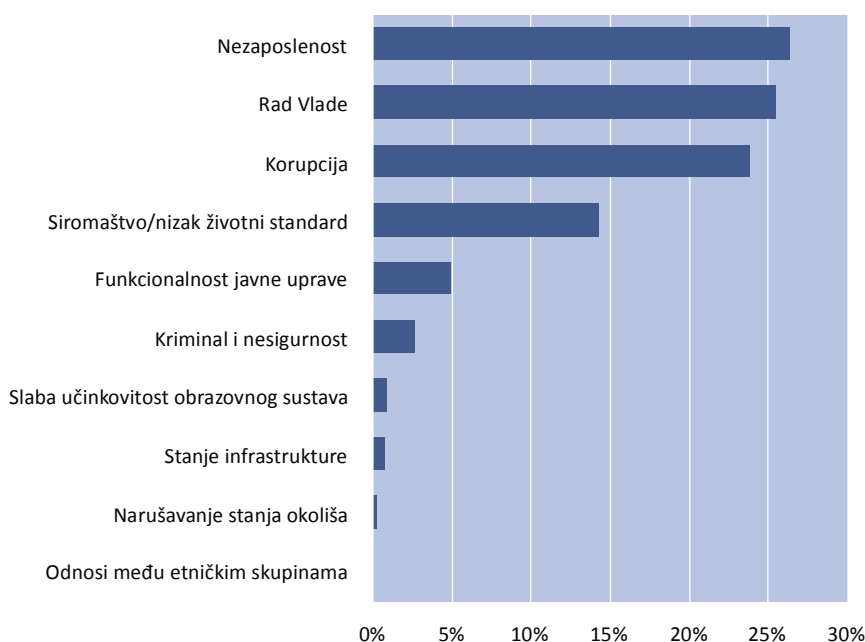
7. PERCEPCIJE I STAVOVI O KORUPCIJI

Percepcija o određenom fenomenu može se smatrati ishodom procesa u kojem osoba obradi i procijeni neku informaciju, bilo da se ona temelji na neposrednom ili posrednom iskustvu. Stavovi građana o korupciji su stoga završni ishod složenog procesa pri čemu je vrsta informacije koja im je dostupna upravo prvi faktor koji utječe na njihov stav. Mediji obično igraju veliku ulogu u oblikovanju javnog mnijenja kada, primjerice, usmjeravaju pažnju na određene slučajeve korupcije, dok neke druge zanemaruju. A istu informaciju različiti ljudi mogu različito interpretirati, ovisno o njihovom kulturnom naslijeđu, vrijednostima, socio-ekonomskom statusu, zanimanju i drugim varijablama.

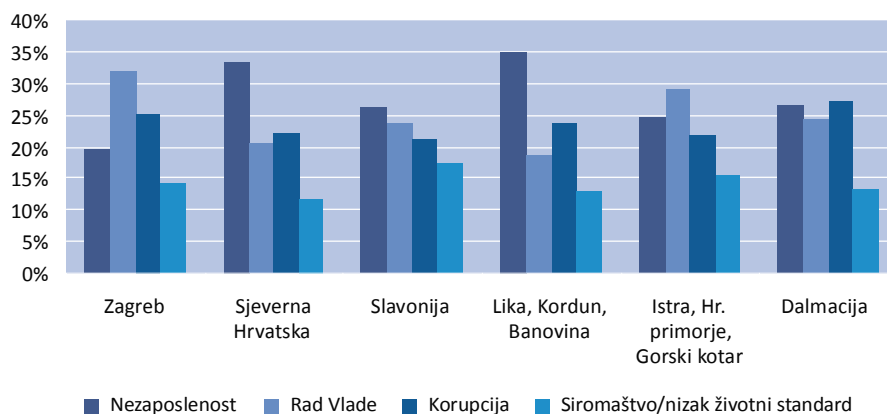
Percepcije o korupciji, dakle, ne mjere samu korupciju, već mjere psihološki učinak korupcije na populaciju. Ovo anketno istraživanje fokusirano je na stvarna iskustva sa sitnom korupcijom, ali za procjenu vjerojatnosti odvijanja korupcijskih praksi važno je razumjeti kako korupciju percipiraju građani: što je veća percepcija o prisutnosti korupcije, veća je i vjerojatnost da će se određene prakse održati i razviti dalje. Ukoliko postoji pretpostavka da je potrebno dati mito da se nešto postigne, veća je vjerojatnost da će mito doista biti zatraženo ili ponuđeno. Korupcijske prakse, uključujući podmićivanje, potiču percepcije o korupciji, a te percepcije, zauzvrat, potiču korupciju.

Kako je već ranije navedeno, prema saznanjima dobivenima iz provedene ankete, građani Hrvatske smatraju da je korupcija jedan od najvećih problema s kojima je država suočena u ovom trenutku: prema njihovom mišljenju korupcija je treći po važnosti problem kojega treba rješavati na nacionalnoj razini, odmah iza nezaposlenosti i rada Vlade (Slika 24).

Nezaposlenost se razumljivo smatra najvećim problemom, ali korupcija se na toj ljestvici čak nalazi ispred problema poput siromaštva ili kriminala, i premda je rad Vlade procijenjen kao nešto veći problem od korupcije, može se raditi o sličnim problemima.

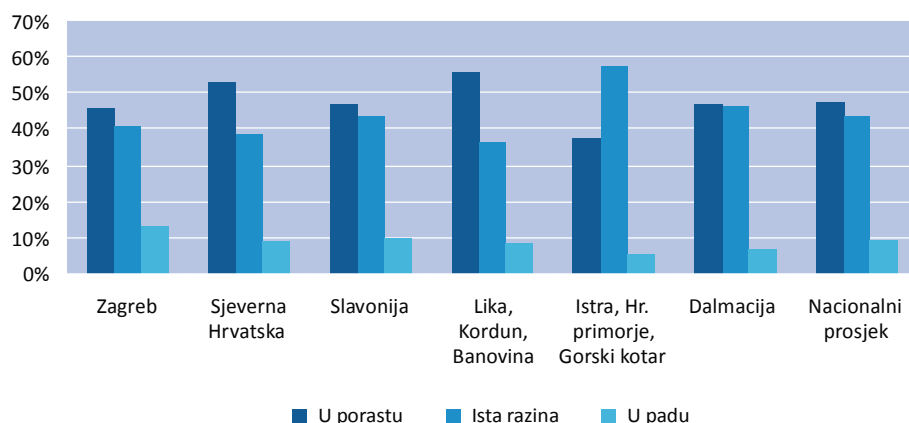
Slika 24: Glavni problemi u državi prema mišljenju hrvatskih građana (2010.)

Na lokalnoj razini percepcija građana o tome koliki problem korupcija predstavlja varira ovisno o njihovim percepcijama ostalih socio-ekonomskih pitanja. U četiri od šest hrvatskih regija korupciju zapravo smatraju drugim najvećim problemom s kojim je država danas suočena (Slika 25).

Slika 25: Glavni problemi u državi prema mišljenju hrvatskih građana, po regijama (2010.)

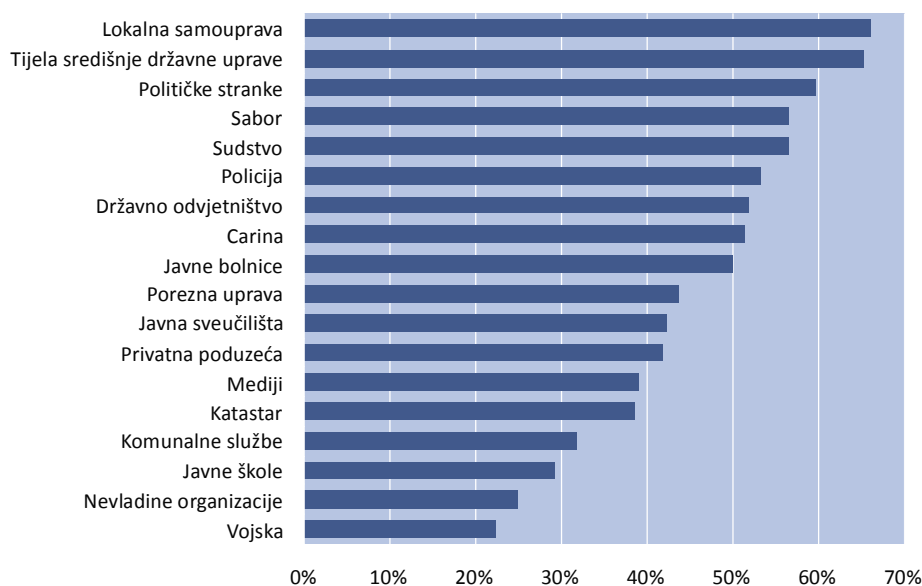
Kod procjenjivanja percepcija treba također uzeti u obzir percepcije građana o tome smanjuje li se ili raste korupcija s vremenom. Kako pokazuje Slika 26, gotovo polovica hrvatskih građana smatra da je korupcija u državi u porastu (iako se mora i ovdje naglasiti da se percepcije o trendovima u korupciji tijekom vremena razlikuju od stvarnih iskustava građana – što je vidljivo iz prethodnih poglavlja – i od stavova o korupciji u usporedbi s drugim temama). Pri tome se zamjećuju male razlike među regijama.

Slika 26: Percepcije o porastu odnosno smanjenju korupcije u Hrvatskoj u posljednje tri godine, po regijama (2010.)

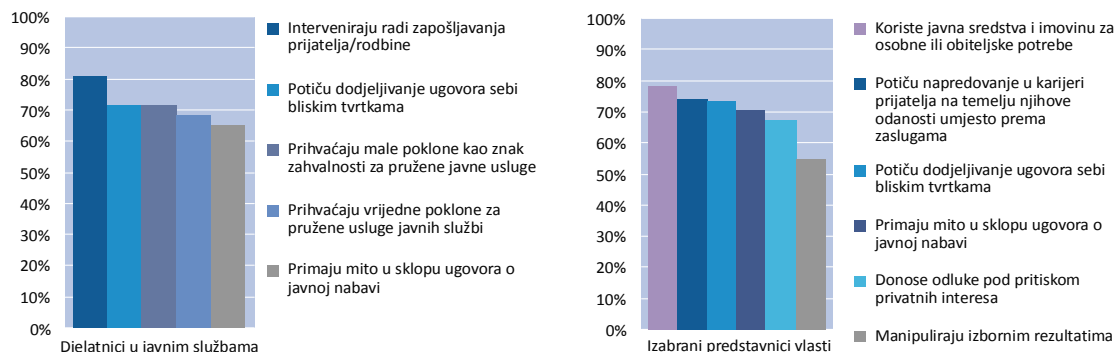
Među hrvatskim građanima prevladava percepcija da je u pojedinim institucijama ili sektorima korupcija raširena u velikoj mjeri. Slika 27 pokazuje da značajan, iako varijabilan udio građana vjeruje da su korupcijske prakse česta ili vrlo česta pojava u navedenim institucijama, pri čemu su vojska i nevladine organizacije među onim institucijama koje ispitanici smatraju imunijima na korupciju.

Slika 27: Sektori/institucije u kojima su prema percepcijama hrvatskih građana korupcijske prakse česta ili vrlo česta pojava (2010.)

Proučavanje percepcija o korupciji uvelike pridonosi dionicima u boljem razumijevanju povjerenja građana u institucije kao i njihovih percepcija o poštenju raznih važnih tijela javne uprave. Pored saznanja o tome koji se sektori smatraju korumpiranim, vrlo je relevantno vidjeti koje su prakse percipirane kao korumpirane i na koje se postupke odnose (Slika 28).

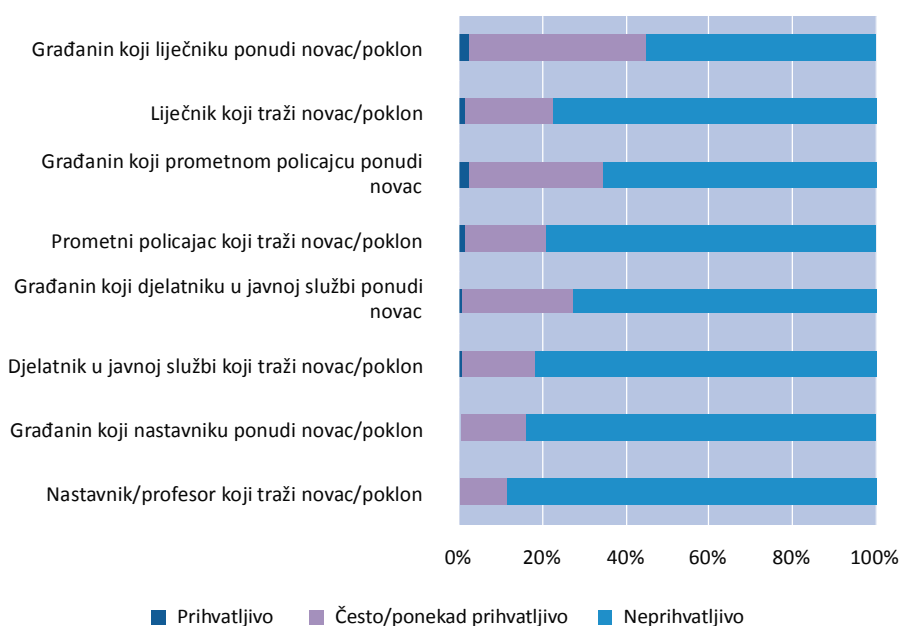
Slika 28: Načini zlorabe položaja koji se percipiraju kao česta ili vrlo česta pojava među javnim djelatnicima i izabranim predstavnicima vlasti u Hrvatskoj (2010.)

Zlouporeba položaja, poput zapošljavanja prijatelja i rodbine te dodjeljivanja ugovora sebi bliskim tvrtkama, percipirana je kao jednako česta pojava među izabranim predstavnicima vlasti i djelatnicima u javnoj službi koji ne prolaze kroz proces javnih izbora. Veliki udio odrasle populacije u Hrvatskoj smatra da se takve zlouporebe položaja događaju na redovitoj bazi. Korištenje javnih sredstava ili imovine u privatne svrhe smatra se najuobičajenijim oblikom zlouporebe položaja kod izabranih predstavnika vlasti. Pored toga, više od 50 posto građana smatra da se često ili vrlo često manipulira izbornim rezultatima. Premda se ovi podaci odnose samo na percepcije, svedeno je znakovito da tako veliki dio populacije vjeruje da su takve prakse toliko raširene.

Osim percepcija o raširenosti nekih oblika ponašanja, također je važno znati smatraju li građani takve prakse prihvatljivima u određenoj mjeri, jer kao rezultat učestalosti određenih praksi moguće je da ih ljudi počnu smatrati prihvatljivima. Podaci predstavljeni u Slici 29 pokazuju da većina građana navedene radnje smatra neprihvatljivima, premda postoje određene nijanse i čini se da su neki oblici ponašanja prihvatljiviji od drugih. Naime, situacija u kojoj građanin sam ponudi novac ili poklon javnom službeniku obično se više tolerira nego situacija u kojoj javni službenik zatraži mito.

Slika 29: Prihvatljivost određenih praksi javnih djelatnika prema mišljenju hrvatskih građana (2010.)

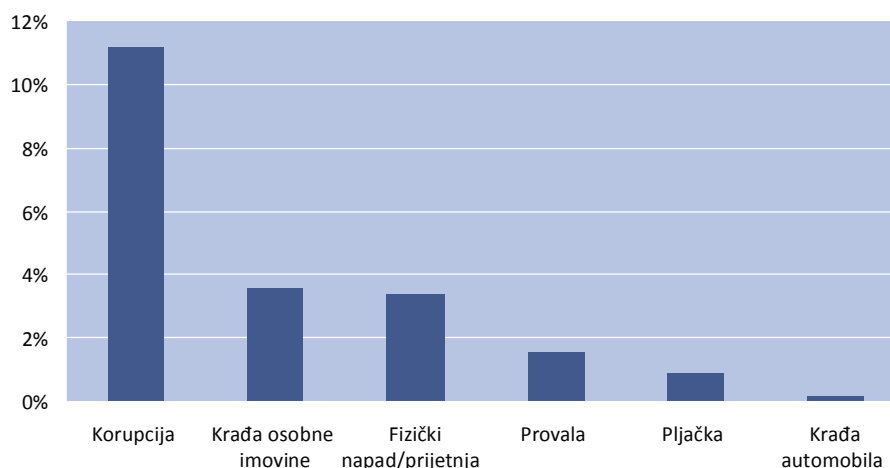

8. PRISUTNOST I OBRASCI DRUGIH OBLIKA KRIMINALA

Anketa se osim korupcijom bavila i iskustvima ispitanika kao žrtve drugih oblika kriminala. Premda su korupcija, krađa automobila i osobne imovine, provala i pljačka sve kaznena djela, njihovi se učinci ne mogu u potpunosti uspoređivati. Postoje, naime, bitne razlike u materijalnoj, psihološkoj i socio-ekonomskoj šteti koju različita kaznena djela prouzrokuju. Dok korupcija može nagristi integritet šire zajednice i strukturu društva u cjelini, druge vrste kriminalnih radnji poput fizičkog napada, pljačke i krađe, pored materijalnih posljedica, često imaju značajne psihološke učinke na žrtve.

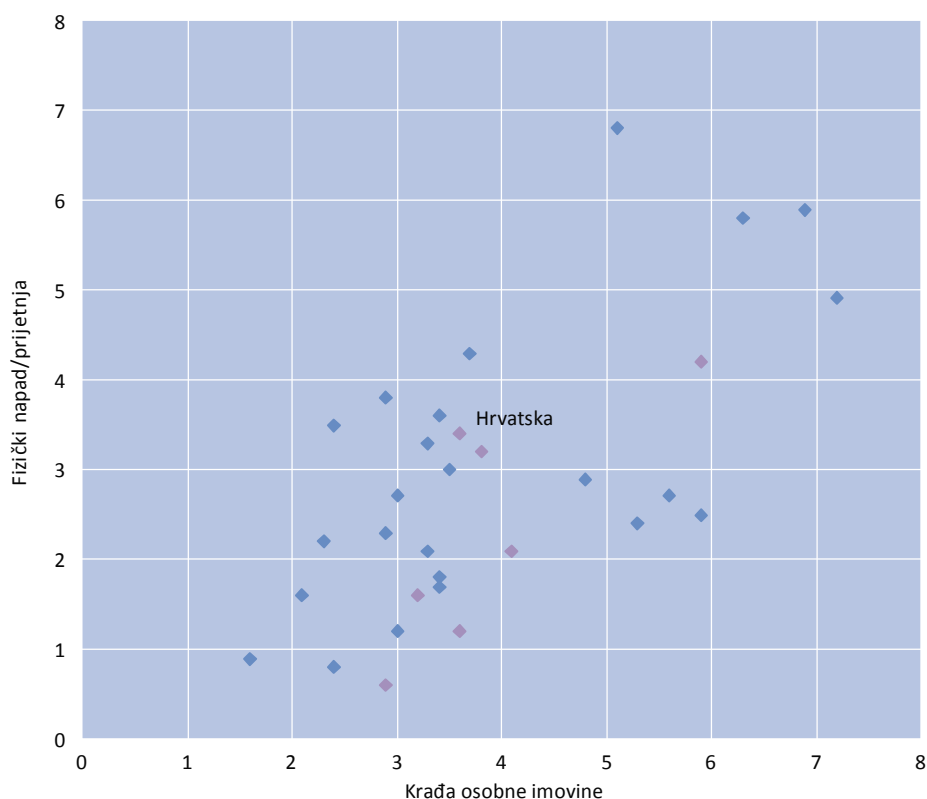
U većini zemalja kriminalni se trendovi i obrasci počinjenja kaznenih djela obično procjenjuju na temelju podataka o prijavljenim kriminalnim radnjama koje prikuplja policija, državno odvjetništvo ili sudstvo. Prikupljanje podataka o žrtvama kriminala može osigurati vrijedne informacije barem iz dva razloga: kao prvo, tako prikupljeni podaci omogućuju procjenu tzv. “crnih brojki”, koje predstavljaju sva ona kriminalna djela koja žrtve iz raznih razloga ne prijavljuju nadležnim tijelima, a kao drugo, osiguravaju čitav niz podataka o žrtvama i pojavnim oblicima kriminala, koji su obično neadekvatno predstavljeni u statističkim podacima koje objavljuju institucije zadužene za provedbu zakona i pravosudna tijela.

Slika 30: Godišnje stope kriminala, po vrstama kriminala, u Hrvatskoj (2010.)

Napomena: Stopa korupcije izračunava se kao broj odraslih građana (u dobi od 18 do 64 godine) koji su barem jednom u posljednjih 12 mjeseci nekom djelatniku u javnoj službi dali novac, poklon ili protuuslugu, među onim odraslim građanima koji su barem jednom u tom razdoblju ostvarili kontakt s nekim javnim službenikom; godišnje stope krađe osobne imovine, fizičkog napada/prijetnje, pljačke i provale izračunavaju se ponaosob kao broj odraslih građana koji su doživjeli takvu vrstu kriminala među ukupnim brojem odraslih građana (u dobi od 18 do 64 godine); godišnja stopa krađe automobila izračunava se kao broj kućanstava koja su doživjela krađu automobila, kombija ili kamiona u posljednjih 12 mjeseci, među onim kućanstvima koja posjeduju automobil, kombi ili kamion.

Kako je prikazano na Slici 30, godišnje stope krađe osobne imovine (3,6 posto), fizičkih napada/prijetnji (3,4 posto), provala (1,6 posto), pljački (0,9 posto) i krađe automobila (0,2 posto) znatno su niže od stope korupcije (11,2 posto). Promatraju li se ove brojke iz međunarodne perspektive, očito je da se iskustva građana Hrvatske kao žrtve kaznenih djela ne razlikuju puno od ostalih europskih zemlja. To je prikazano na Slici 31, gdje su stope za fizički napad i krađu u Hrvatskoj i drugim državama Zapadnog Balkana predstavljene zajedno s najnovijim dostupnim podacima za određeni broj drugih europskih država. Podaci ukazuju da se Hrvatska u usporedbi s njima nalazi otprilike u sredini po udjelu građana koji su žrtve dvaju tipičnih zločina: jedan protiv imovine (krađa) i drugi protiv fizičke osobe (napad).

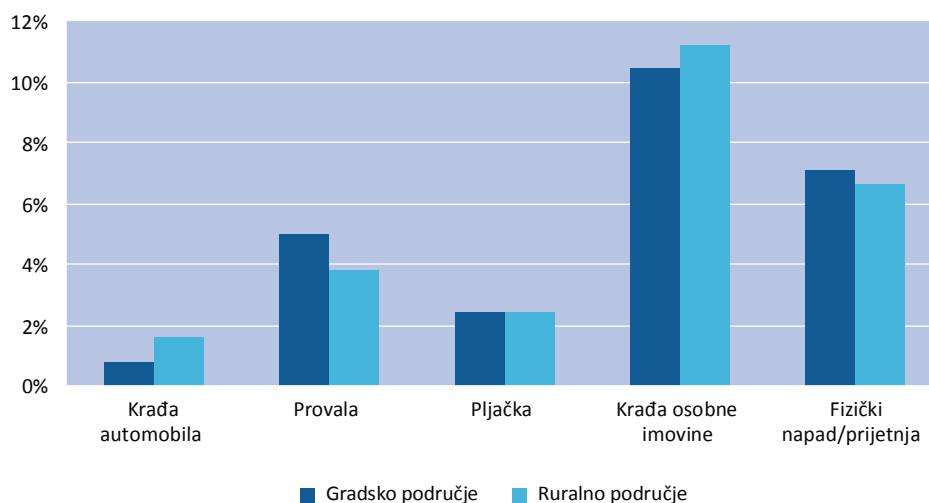
Slika 31: Godišnje stope krađe i napada/prijetnji u zemljama/područjima Zapadnog Balkana i pojedinim drugim europskim državama (2010. i najnoviji godišnji podaci)

Napomena: Države/područja Zapadnog Balkana prikazani su crvenom bojom. Brojke za druge europske države prikazane su plavom bojom te su preuzete iz istraživanja European Survey on Crime and Safety (EU-ICS) i International Crime Victim Survey (ICVS) koja se odnose na godinu prije anketnog istraživanja provedenog 2004./2005. godine. Izvor: WODC (2007.), Criminal Victimization in International Perspective.

Isti se obrazac primjećuje kada se promatra udio populacije koji je doživio barem jedno kriminalno djelo u posljednjih pet godina⁵: u tom razdoblju ispitanici su najčešće pretrpjeli krađu osobne imovine (10,7 posto), napad/prijetnju (6,9 posto), provalu (4,5 posto), pljačku (2,4 posto) i krađu automobila (1,1 posto). Zanimljivo je da nema značajnijih razlika u izloženosti kriminalu između stanovnika gradskih i ruralnih područja, premda se provale i fizički napadi donekle češće događaju u gradskim područjima, dok je veći udio građana iz ruralnih područja izložen krađi osobne imovine i automobila (Slika 32).

⁵ Taj pokazatelj (tj. petogodišnje stope) omogućuje veće poduzorke koji mogu osigurati statistički značajne procjene za daljnju raščlambu podataka, npr. po regijama, gradskom/ruralnom području, spolu i sl.

Slika 32: Petogodišnje stope određenih vrsta kriminala u gradskim/ruralnim područjima, u Hrvatskoj (2010.)

Napomena: Stope krađe osobne imovine, fizičkog napada/prijetnje, pljačke i provale izračunavaju se ponaosob kao broj odraslih građana koji su doživjeli takvu vrstu kriminala u posljednjih pet godina, među ukupnim brojem odraslih građana (u dobi od 18 do 64 godine); stopa krađe automobila izračunava se kao broj kućanstava koja su doživjela krađu automobila, kombija ili kamiona u posljednjih pet godina, među onim kućanstvima koja posjeduju automobil, kombi ili kamion.

Tablica 2: Petogodišnje stope različitih vrsta kriminala po regijama, u Hrvatskoj (2010.)

	Regije						Nacionalni prosjek
	Zagreb	Sjeverna Hrvatska	Slavonija	Lika, Kordun, Banovina	Istra, Primorje, Gorski kotar	Dalmacija	
Krađa osobne imovine	13,1	12,7	10,8	7,4	8,2	9,0	10,7
Provala	6,6	3,6	3,7	2,6	3,8	4,6	4,5
Fizički napad/prijetnja	9,4	6,5	7,3	5,9	2,6	6,6	6,9
Pljačka (osobe)	3,6	2,7	1,1	2,6	1,1	2,6	2,4
Krađa automobila	0,6	1,4	0,6	1,8	1,0	2,0	1,1

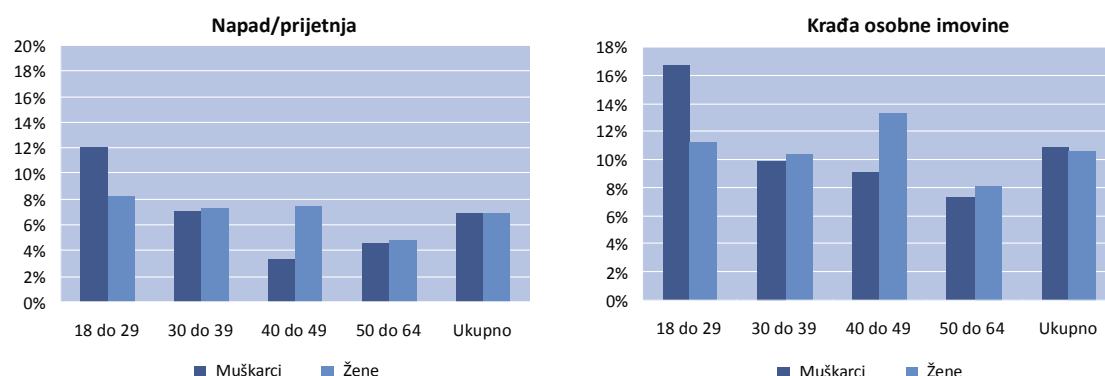
Napomena: Stope krađe osobne imovine, fizičkog napada/prijetnje, pljačke i provale izračunavaju se ponaosob kao broj odraslih građana koji su doživjeli takvu vrstu kriminala u posljednjih pet godina, među ukupnim brojem odraslih građana (u dobi od 18 do 64 godine); stopa krađe automobila izračunava se kao broj kućanstava koja su doživjela krađu automobila, kombija ili kamiona u posljednjih pet godina, među onim kućanstvima koja posjeduju automobil, kombi ili kamion.

Ako se promatra teritorijalna raspodjela, pojavljuju se određene razlike te se čini da su građani Zagreba izloženi većoj stopi kriminala, osim u slučaju krađe automobila. Iskustvo s krađom osobne imovine također je iznad prosjeka u sjevernoj Hrvatskoj i Slavoniji, dok su stanovnici Dalmacije izloženi relativno visokim stopama kriminala protiv imovine poput provala, pljački i krađa automobila (Tablica 2).

Kod muškaraca je donekle veća vjerojatnost da će postati žrtvama krađe osobne imovine, dok nema razlike među spolovima što se tiče vjerojatnosti od fizičkog napada/prijetnje, premda su prisutni vrlo različiti obrasci u različitim dobnim skupinama (Slika 33): u mlađoj dobnj skupini muškarci su češće od žena žrtve napada/prijetnje. Nasuprot tome,

kod žena je stopa napada/prijetnji gotovo na istoj razini u svim dobnim skupinama osim u skupini od 50+ godina. U dobnoj skupini između 40 i 49 godina, stopa napada/prijetnji kod žena znatno je veća nego kod muškaraca, a sličan se obrazac može primijetiti i kod krađe osobne imovine. Vjerojatnost da će postati žrtvom za muškarce također opada s godinama (sa 17 posto u najmlađoj dobnoj skupini na 7 posto u najstarijoj), dok je ta vjerojatnost za žene najveća u dobnoj skupini između 40 i 49 godina (13 posto), te izgleda da su u tom razdoblju života žene najizloženije ovoj vrsti kriminala.

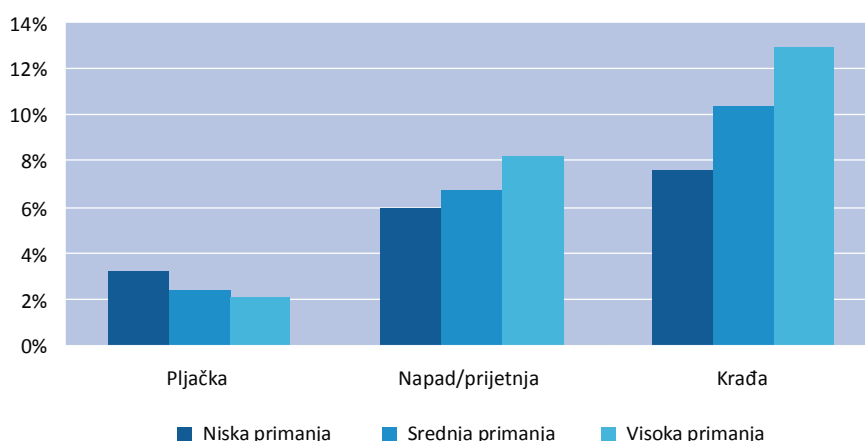
Slika 33: Petogodišnje stope napada/prijetnji i krađe osobne imovine po dobnim skupinama i spolu, u Hrvatskoj (2010.)

Napomena: Stope krađe osobne imovine i fizičkog napada/prijetnje izračunavaju se kao broj odraslih građana koji su doživjeli takvu vrstu kriminala u posljednjih pet godina, među ukupnim brojem odraslih građana (u dobi od 18 do 64 godine).

Kada se promatraju druge značajke žrtava kriminalnih djela, čini se da kod ispitanika s višim primanjima postoji veći rizik da će postati žrtvama krađe i fizičkog napada, dok izgleda da ekonomski status ispitanika nije povezan s vjerojatnošću od doživljavanja pljačke (Slika 34).

Slika 34: Petogodišnje stope različitih vrsta kriminala po visini primanja ispitanika, u Hrvatskoj (2010.)

Napomena: Stope pljačke, krađe osobne imovine i fizičkog napada/prijetnje izračunavaju se kao broj odraslih građana koji su doživjeli takvu vrstu kriminala u posljednjih pet godina, među ukupnim brojem odraslih građana (u dobi od 18 do 64 godine).

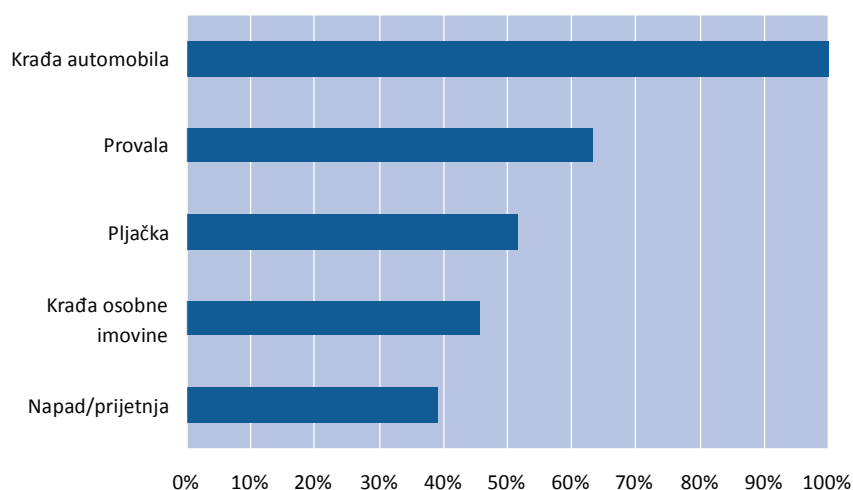
Važna karakteristika kriminalnih radnji i njihovog utjecaja na žrtve je stupanj primijenjenog nasilja, a upotreba oružja neposredan je pokazatelj stupnja nasilja. Stope nasilnih vrsta kriminala poput napada i pljački umjerene su u Hrvatskoj i u većini se slučajeva ta kriminalna djela provode bez ikakvog oružja (u 60 posto pljački i 49 posto

napada). Samo se mali broj zločina vrši uz prijetnju oružjem poput noža (u 14 posto pljački i 2 posto napada) ili pištolja (u 9 posto pljački i 3 posto napada).

Prijava kriminalnih djela

Razni čimbenici, uključujući stupanj primijenjenog nasilja, utječu na voljnost žrtava da prijave kriminalno djelo policiji (Slika 35). Krađa automobila gotovo se uvijek prijavljuje policiji, radi reguliranja osiguranja i ukidanja registracije. Što je veća počinjena šteta ili psihološka trauma, to je češća prijava kriminalne radnje. Provale se prijavljuju u otprilike 63 posto svih slučajeva, pri čemu je donekle veća stopa prijave ako je nešto doista i ukradeno. Pljačke se policiji prijavljuju, u prosjeku, u nešto više od 50 posto slučajeva, pri čemu će pljačka vjerojatnije biti prijavljena ako je nastala veća šteta i ako je prilikom izvršenja tog djela upotrijebljen pištolj, nož ili neko drugo oružje. Policiji se prijavljuje 46 posto krađe osobne imovine, pri čemu su prijave u blagom padu u usporedbi s prethodne četiri godine. Napad/prijetnja prijavljuje se u samo 40-tak posto slučajeva, uz također veće stope prijave ako je upotrijebljen pištolj, nož ili druga vrsta oružja. Zanimljivo saznanje otkriveno ovim istraživanjem jest da kada su žene žrtve kriminalnog djela protiv fizičke osobe (krađe, pljačke te napada/prijetnje) u velikoj su mjeri sklonije prijaviti slučaj policiji nego muški dio populacije – stope prijavljivanja su više nego kod muškaraca za 7 (za napad/prijetnju) do 19 (za pljačku) postotnih bodova.

Slika 35: Postotak žrtava određenih vrsta kriminala koje su prijavile slučaj nadležnim tijelima, po vrsti kriminala, u Hrvatskoj (2010.)

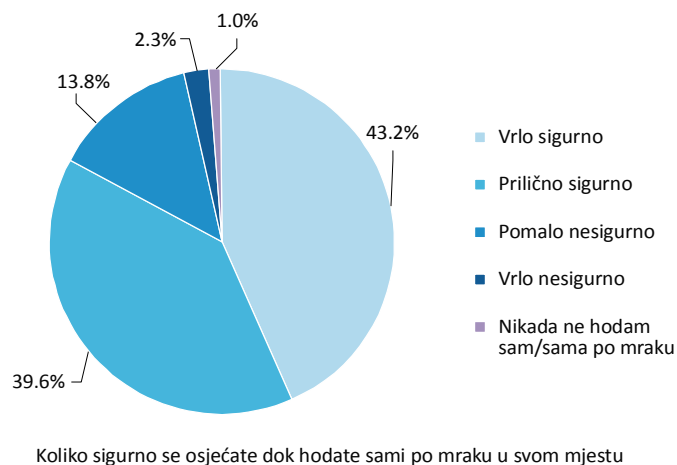
Napomena: Stope prijavljivanja odnose se za zadnji takav slučaj prijavljen policiji u posljednjih 5 godina.

Percepcije o sigurnosti protiv kriminala

Slučajevi napada ili pljačke mogu utjecati na osjećaj sigurnosti odnosno straha na javnim prostorima. Jednogodišnji i petogodišnji podaci o stopama kriminala pokazuju da u Hrvatskoj postoji umjeren rizik od doživljavanja kriminalnih djela poput pljačke, krađe ili fizičkog napada. Stoga se 83 posto hrvatskih građana osjeća sigurno kada hoda samo po mraku u svom mjestu stanovanja, bilo da se radi o urbanim ili ruralnim područjima (Slika 36). U Lici, Kordunu i Banovini, te Istri, Primorju i Gorskom kotaru 89 do 92 posto ispitanika osjeća se vrlo ili prilično sigurno dok hoda samo u svom mjestu stanovanja ili susjedstvu nakon što padne mrak. Očekivano muškarci se manje boje od žena (90 posto muškaraca se osjeća sigurno naspram 77 posto žena). Zanimljivo je da se mladi ljudi u dobi od 18 do 24 godine osjećaju manje sigurno kada hodaju sami po noći nego starije skupine ispitanika (24,5 posto 18-godišnjaka i 19-godišnjaka osjeća se pomalo nesigurno,

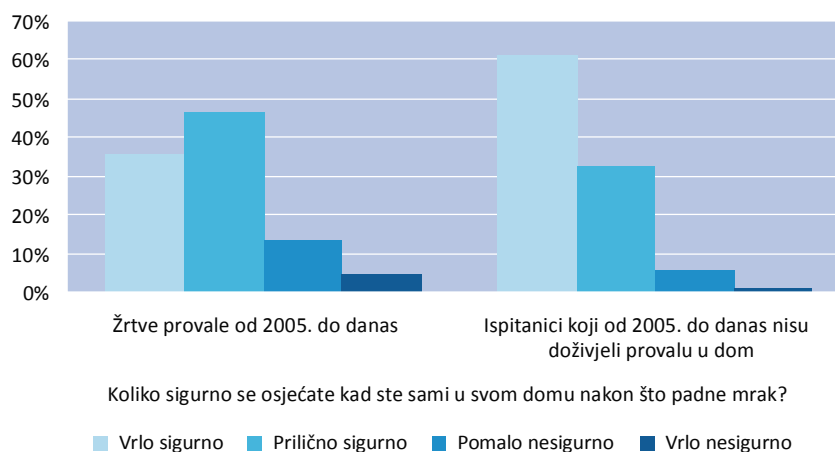
a 3,5 posto osjeća se vrlo nesigurno). Takva percepcija možda je povezana s povećanim rizikom te dobne skupine da postane žrtvom kriminalnih radnji usmjerenih protiv fizičke osobe u odnosu na ostale dobne skupine.

Slika 36: Osjećaj sigurnosti ispitanika u Hrvatskoj (2010.)

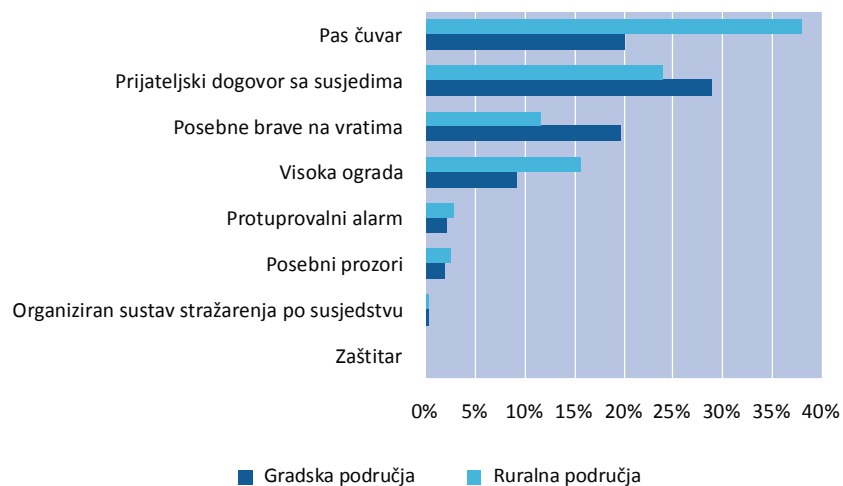
Ukupno se 93 posto hrvatskih građana bez obzira na dob osjeća sigurno kad boravi samo u svom domu nakon što padne mrak. Ovaj je osjećaj nešto više izražen kod muškog dijela populacije, stanovnika gradskih područja te među ispitanicima u Istri, Primorju i Gorskom kotaru. Iz razumljivih razloga, ispitanici koji su u posljednjih pet godina doživjeli provalu u dom znatno su više zabrinuti za vlastitu sigurnost nego oni koji nisu imali takvo iskustvo (Slika 37).

Slika 37: Osjećaj sigurnosti ispitanika koji su doživjeli provalu u dom i onih koji nisu imali takvo iskustvo, u Hrvatskoj (2010.)

S obzirom na visoki stupanj osjećaja sigurnosti među građanima, ne iznenađuje podatak da 38 posto ispitanika ne provodi nikakve specifične mjere za zaštitu doma protiv provale, a među onima koji imaju barem neku vrstu minimalne zaštite doma, najčešće se radi o držanju psa čuvara ili prijateljskom dogovoru sa susjedima da međusobno pripaze na domove (Slika 38), dok učinkovitije sustave poput posebnih prozora ili alarmnih sustava koristi neznatan dio ispitanika, a zaštitare privatna kućanstva uopće ne koriste.

Slika 38: Vrsta zaštite doma, u gradskim i ruralnim područjima Hrvatske (2010.)

9. ZAKLJUČCI

Korupcija znači različite stvari različitim ljudima, ali za mnoge ona je poput sablasti čija se štetna prisutnost može osjetiti, ali joj je sastav neopipljiv i neodređen. Ipak, ovo izvješće pokazuje da je, zahvaljujući analizi neposrednog iskustva s korupcijom koja je proizašla iz provedenih anketa, moguće barem stvoriti djelomičnu sliku tog fantoma.

Kao i u mnogim drugim područjima, kako ekonomskim tako i društvenim, podaci i analize iz ovog izvješća nisu namijenjeni ocjenjivanju ili rangiranju različitih regija Hrvatske, niti određenih sektora ili ministarstava po korumpiranosti, već pridonijeti razumijevanju ovog složenog problema i pomoći donositeljima politika u razvijanju adekvatnih antikorupcijskih mjera. U tu svrhu, sljedeći se elementi mogu izdvojiti kao odrednice za buduća razmatranja s ciljem razvijanja učinkovitih mjera za borbu protiv korupcije na nacionalnoj razini:

- Ne postoji samo jedan pojavni oblik korupcije i svako pojedinačno djelo korupcije može varirati ovisno o svrsi danog mita ili dotičnom javnom službeniku i administrativnom postupku. Podaci pokazuju da postoji ustaljena praksa, stoga politike usmjerene na borbu protiv prakse podmićivanja, uključujući preventivne mjere, moraju uzeti tu činjenicu u obzir. Temeljito razumijevanje mehanizama podmićivanja pomoći će hrvatskim vlastima u razvijanju udruženih mjera prevencije i kriminalizacije djela podmićivanja u njegovim različitim oblicima.
- Zloupotrebama se događa na redovitoj bazi tijekom obavljanju dužnosti i zadataka javnih službenika u Hrvatskoj, ali čini se da su neki sektori podložniji praksama podmićivanja od drugih. To dakako ovisi o samoj prirodi pruženih usluga, ali izgleda da su određene prakse ustaljenije u određenim sektorima. Bolje razumijevanje razloga davanja mita i prepoznavanje specifičnih problema, poput kvalitete usluga – primjerice, mogućnost skraćivanja vremena čekanja za pojedine zdravstvene usluge ili uvođenja promjena u postupcima vezanima uz naplatu novčanih kazni – može pomoći u provođenju specifičnih mjera. A u sektorima podložnijima praksi podmićivanja mogle bi se provesti specifične procjene kako bi se identificirala prioritetna područja kojima je potrebna posebna podrška.

- Pitanje koje izazva zabrinutost je vrlo mali dio davatelja mita koji prijave slučaj nadležnim tijelima. Može se razmotriti mogućnost temeljite analize postojećih kanala za prijavljivanje takvih slučajeva kako bi ih se učinilo dostupnijima, poznatijima građanima i, ukoliko je potrebno, povjerljivijima. Informacije prikupljene ovim anketnim istraživanjem pružaju vrijedne spoznaje o tome kako poboljšati te mehanizme.
- Općenito gledano, hrvatski građani ne prihvaćaju korupciju – izrazili su veliku zabrinutost zbog nje u anketi – ali čini se da se podmićivanje tolerira kao alat kojim se postižu stvari ili osigurava bolji tretman. Mogla bi se razmotriti mogućnost daljnjeg proučavanja osviještenosti javnosti o korupciji i razvijanja inicijativa s ciljem boljeg informiranja onih koji ne smatraju da je podmićivanje na istoj razini kao „prava“ kriminalna djela, kao i povećanja razumijevanja o štetnim učincima davanja i primanja mita na pravilnu isporuku javnih usluga.
- Premda su po svojoj prirodi još nerazvijene, poneke spoznaje iz provedene ankete tiču se određenih pitanja, poput zapošljavanja u javnom sektoru i kupovine glasova na izborima, na koja se odnose opće odredbe Konvencije Ujedinjenih naroda protiv korupcije. Daljnja analiza uočenih rizičnih područja mogla bi se stoga provesti bez odlaganja.

Ova je anketa provedena u okviru regionalnog programa za proučavanje stvarnih iskustava građana s korupcijom u regiji Zapadnog Balkana. Kao takva, pruža mogućnost uspoređivanja razmjera, modaliteta i prirode korupcije u Hrvatskoj i drugim državama regije, čime pridonosi razumijevanju ovog fenomena. Bolje razumijevanje postići će se osobito budu li se ovakvi projekti mogli ponoviti s vremenom kako bi se pratile promjene na nacionalnoj i regionalnoj razini.

Sustav praćenja korupcije na nacionalnoj razini treba sadržavati niz alata za prikupljanje dokaza o raznim pojavnostima korupcije i za podršku nositeljima politika:

- Opće procjene o iskustvima s podmićivanjem i drugim oblicima korupcije (kako šire javnosti tako i poslovnog sektora) u svrhu utvrđivanja referentnih točaka (benchmarks) s kojima se mogu uspoređivati budući podaci i mjeriti napredak.
- Sektorske analize o radnim uvjetima i poštenju javnih službenika po sektorima (zdravstvo, pravosuđe, policija, carina, itd.) kako bi se osigurale temeljitije i specifičnije informacije i pomoglo u identificiranju ciljanih mjera politike.
- Sustav za praćenje odgovora države na korupciju – kako represivnih tako i preventivnih mjera – u svrhu identificiranja uspješnih i neuspješnih praksi.

U Hrvatskoj su u tim područjima dosad provedene razne aktivnosti, ali daljnje uključivanje vladinih agencija zaduženih za statističke podatke, relevantnih ministarstava iiskusnih istraživačkih centara, uz podršku međunarodnih i regionalnih organizacija, pridonijet će osiguranju visokokvalitetnih i relevantnih podataka za što učinkovitiju borbu protiv korupcije.

Kako otkrivaju podaci iz ovog izvješća vezani uz percepcije o korupciji, mišljenje javnosti o korupciji u Hrvatskoj ukazuje na visok stupanj zabrinutosti o tom pitanju. Prilika za borbu protiv korupcije se, dakle, ukazala i hrvatski bi građani vjerojatno toplo pozdravili daljnju provedbu antikorupcijskih politika.

10. PRILOG O METODOLOGIJI

Podaci predstavljeni u ovom izvješću prikupljeni su anketom provedenoj na nacionalno reprezentativnom uzorku. Ta je anketa dio regionalnog projekta provođenja zasebnih anketa u državama Zapadnog Balkana. U Hrvatskoj je anketu proveo Ekonomski institut, Zagreb (EIZ), a anketno ispitivanje na terenu provela je agencija za istraživanje tržišta Henda. Anonimnost ispitanika zaštićena je u svim fazama provedbe ankete, a svi anketni upitnici tretirani su kao povjerljivi materijal kojemu pristup nije dozvoljen nijednoj trećoj strani.

Osnovu ankete i druge istraživačke alate zajednički su razvili UNODC i njegovi nacionalni partneri kako bi se osigurali zajednički metodološki standardi i omogućila usporedivost rezultata. Nakon prevođenja na hrvatski jezik, anketa je u lipnju 2010. testirana pilot ispitivanjem i finalizirana.

Anketa je provedena u srpnju i kolovozu 2010. osobnim intervjuima s nasumično odabranim ispitanicima. Ciljana populacija bili su odrasli građani Hrvatske u dobi od 18 do 64 godine. Za odabir uzorka korištena je metoda dvostruke stratifikacije: u prvoj je fazi izvršena stratifikacija ukupne populacije u šest regija i četiri vrste naselja (kategoriziranih prema veličini stanovništva na temelju popisa stanovništva 2001.) te su odabrana polazišta nasumičnih posjeta kućanstvima. U drugoj su fazi kućanstva odabrana nasumičnim posjetima u naseljima uključenima u uzorak. Unutar odabranih kućanstava ispitanici (osobe između 18 i 64 godina starosti) birani su uz pomoć tzv. rodendanskog ključa (tj. prvog sljedećeg rođendana). Stopa odaziva svih kontakata ostvarenih na terenu bila je 50,2 posto, čime je dobivena konačna veličina uzorka od 3.005 ispitanika.

Mjere kontrole kvalitete primijenjene su tijekom i nakon provedbe intervjuja:

- Koordinator terenskog rada provjerili su svaki upitnik radi pronalaženja grešaka i provjere cjelovitosti.
- Provjeru rada anketara koordinatori su izvršili telefonskim kontaktom ispitanika (čime je provjereno 30 posto provedenih intervjuja) ili osobnim kontaktom (čime je provjereno 2 posto upitnika).

- Ankete koje nisu udovoljavale kriterijima kontrole kvalitete zamijenjene su dodatnim intervjuima.
- Izvršena je i logička kontrola prilikom postupka unosa podataka.

Hrvatska	
Odgovorna agencija	Ekonomski institut, Zagreb (EIZ)
Vrijeme provođenja ankete	Srpanj i kolovoz 2010.
Ciljna populacija	Građani Hrvatske u dobi od 18 do 64 godine
Odabir uzorka	Dvostruka stratifikacija: Stratifikacija u šest regija i četiri vrste naselja (kategoriziranih prema veličini stanovništva na temelju popisa stanovništva 2001.) Kućanstva odabrana nasumičnim posjetima u sklopu terenskog rada u naseljima
Odabir ispitanika	Osoba (stara između 18 i 64 godine) iz kućanstva s prvim sljedećim rođendanom
Mjere kontrole kvalitete	Provjera svakog upitnika od strane koordinatora terenskog rada (upitnici koji nisu prošli kontrolu kvalitete zamijenjeni su dodatnim intervjuima) Provjera rada anketara od strane koordinatora terenskog rada telefonskim putem (30 posto intervjuja) i osobnim kontaktom (2 posto intervjuja) Ručni unos podataka uz provjeru unesenih podataka Logička kontrola provedena na konačnom setu podataka
Konačna veličina uzorka	3.005 ispitanika
Stopa odaziva	50,2 posto

11. STATISTIČKI PRILOG

Tablica 1. Pokazatelji korupcije po regijama, u Hrvatskoj (2010.)

	Regije						Nacionalni prosjek
	Zagreb	Sjeverna Hrvatska	Slavonija	Lika, Kordun, Banovina	Istra, Primorje, Gorski kotar	Dalmacija	
Postotak građana koji su imali kontakt s javnom upravom	88,1%	85,0%	89,2%	87,7%	96,4%	79,4%	87,1%
Stopa korupcije	13,6%	10,7%	10,0%	11,5%	5,5%	13,3%	11,2%
Prosječni broj danih mita	4,3	3,2	3,2	3,9	4,1	2,9	3,6
Prosječni iznos mita HRK	1839	1575	2274	822	1229	3497	2052
Prosječni iznos mita EUR	251	215	310	112	167	476	280
Prosječni iznos mita EUR-PPP	367	314	454	164	245	698	410

Tablica 2. Vrste mita po regijama, u Hrvatskoj (2010.)

	Regije						Nacionalni prosjek
	Zagreb	Sjeverna Hrvatska	Slavonija	Lika, Kordun, Banovina	Istra, Primorje, Gorski kotar	Dalmacija	
Novac	35,5%	34,8%	39,8%	61,8%	53,6%	55,3%	43,9%
Hrana i piće	43,5%	50,6%	47,7%	27,3%	8,4%	24,5%	37,7%
Ostala roba	15,5%	22,7%	7,8%	25,0%	41,3%	16,4%	17,8%
Ukupno	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%

Napomena: Podaci se odnose na zadnje mito koje je davatelj mita dao u posljednjih 12 mjeseci. Zbroj je veći od 100 posto budući da je u nekim slučajevima mito isplaćeno u više oblika (npr. i u novcu i u hrani).

Tablica 3. Trenutak davanja mita u odnosu na pruženu javnu uslugu, po gradskim/ruralnim područjima, spolu i dobnim skupinama, u Hrvatskoj (2010.)

	Gradsko/ruralno područje		Spol		Dobna skupina			
	Gradsko područje	Ruralno područje	Muškarci	Žene	18 - 29	30 - 39	40 - 49	50 - 64
Prije izvršene usluge	42,1%	46,6%	43,2%	44,6%	41,7%	37,1%	46,1%	51,1%
Nakon izvršene usluge	22,2%	20,0%	21,4%	21,3%	18,6%	18,5%	18,1%	31,5%
Istodobno s uslugom	24,4%	23,2%	25,8%	21,7%	26,9%	35,1%	21,5%	11,1%
Dijelom prije, a dijelom poslije usluge	9,6%	9,2%	8,0%	11,2%	12,0%	7,7%	11,4%	6,3%
Ne sjećam se	1,6%	1,0%	1,6%	1,2%	0,8%	1,6%	3,0%	0,0%
Ukupno	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%

Tablica 4. Inicijativa primanja i davanja mita, po gradskim/ruralnim područjima, spolu i dobnim skupinama, u Hrvatskoj (2010.)

	Gradsko/ruralno područje		Spol		Dobna skupina			
	Gradsko područje	Ruralno područje	Muškarci	Žene	18 - 29	30 - 39	40 - 49	50 - 64
Javni službenik eksplicitno je zatražio mito	7,8%	7,5%	8,2%	7,0%	5,3%	7,7%	13,9%	3,3%
Javni službenik implicitno je dao do znanja da se mito očekuje	27,7%	24,6%	29,9%	22,5%	25,4%	34,0%	20,8%	26,5%
Treća strana eksplicitno je zatražila mito	4,7%	3,5%	4,9%	3,4%	9,4%	0,0%	2,9%	4,3%
Građanin je sam ponudio mito	57,6%	59,9%	54,6%	63,2%	54,9%	57,0%	57,1%	65,8%
Ne sjećam se	2,2%	4,5%	2,4%	3,9%	5,1%	1,4%	5,4%	0,0%
Ukupno	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%

Tablica 5. Svrha davanja mita, po gradskim/ruralnim područjima, spolu i dobnim skupinama, u Hrvatskoj (2010.)

	Gradsko/ruralno područje		Spol		Dobna skupina			
	Gradsko područje	Ruralno područje	Muškarci	Žene	18 - 29	30 - 39	40 - 49	50 - 64
Ubrzanje postupka	37,9%	30,8%	36,1%	34,0%	31,7%	28,8%	40,2%	40,1%
Izbjeći plaćanje kazne	17,2%	16,4%	25,1%	6,9%	21,9%	19,0%	17,5%	8,0%
Osigurati bolji tretman	16,4%	20,9%	16,7%	19,9%	23,6%	13,1%	11,1%	25,4%
Dobivanje informacija	10,9%	16,3%	8,2%	18,7%	6,5%	21,1%	9,8%	15,5%
Okončanje postupka	10,1%	6,9%	5,1%	13,3%	10,3%	7,3%	13,0%	4,0%
Smanjiti troškove postupka	5,3%	3,1%	7,3%	1,0%	2,4%	9,7%	1,8%	4,2%
Izbjeći dodatne probleme	1,3%	4,4%	1,4%	3,7%	2,9%	1,0%	3,2%	2,7%
Bez određene svrhe	1,0%	1,3%	0,0%	2,5%	0,8%	0,0%	3,5%	0,0%
Ukupno	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%

Tablica 6. Korupcijsko iskustvo ispitanika prema vrsti zaposlenika u javnom sektoru, po gradskim/ruralnim područjima i spolu, u Hrvatskoj (2010.)

	Gradsko/ruralno područje		Spol	
	Gradsko područje	Ruralno područje	Muškarci	Žene
Liječnik	53,4%	60,1%	47,2%	66,6%
Medicinska sestra	33,6%	40,5%	26,8%	47,6%
Policijski službenik	32,9%	24,9%	38,6%	19,2%
Djelatnik zadužen za registraciju automobila	15,9%	9,7%	17,2%	9,1%
Djelatnik u komunalnim službama	8,8%	5,2%	9,1%	5,3%
Carinski djelatnik	9,4%	3,6%	11,8%	1,6%
Djelatnik u zavodu za socijalnu skrb	6,8%	6,6%	6,8%	6,6%
Općinski, gradski ili županijski službenik	4,9%	9,3%	7,5%	5,5%
Porezni službenik	7,3%	4,2%	6,1%	6,1%
Učitelj/profesor	4,9%	7,4%	4,5%	7,4%
Sudac/državni odvjetnik	5,4%	4,9%	6,7%	3,4%
Službenik u katastarskom uredu	3,6%	4,3%	3,9%	3,8%
Izabrani predstavnik lokalne uprave	2,0%	2,2%	2,4%	1,7%
Ukupno	100%	100%	100%	100%

Napomena: Zbroj je veći od 100 posto budući da su davatelji mita mogli u posljednjih 12 mjeseci dati mitu većem broju djelatnika u javnom sektoru.

Tablica 7. Najvažniji razlog neprijavlivanja osobnog korupcijskog iskustva, po gradskim/ruralnim područjima i spolu, u Hrvatskoj (2010.)

	Gradsko/ruralno područje		Spol	
	Gradsko područje	Ruralno područje	Muškarci	Žene
To je uobičajena praksa	16,3%	17,6%	16,7%	16,9%
Od prijave nema nikakve koristi, nitko se time ne bi zamario	21,6%	28,3%	21,1%	27,7%
Ne znam kome bih trebao prijaviti	1,4%	3,3%	2,1%	2,2%
Zbog straha od osvećivanja	3,3%	3,5%	4,2%	2,4%
Imao sam koristi od davanja mita	29,6%	20,8%	33,2%	18,1%
To je bio znak zahvalnosti	24,3%	24,4%	18,7%	30,8%
Drugi razlog	3,5%	2,1%	4,0%	1,8%
Ukupno	100%	100%	100%	100%

Tablica 8. Pridobivanje glasova na posljednjim državnim izborima u zamjenu za novac, robu ili protuuslugu, po regijama, u Hrvatskoj (2010.)

	Regije						Nacionalni prosjek
	Zagreb	Sjeverna Hrvatska	Slavonija	Lika, Kordun, Banovina	Istra, Primorje, Gorski kotar	Dalmacija	
Da	3,1%	0,8%	1,1%	3,6%	1,0%	5,6%	2,6%
Ne	96,4%	98,5%	98,9%	96,2%	98,7%	94,3%	97,1%
Ne znam	0,5%	0,6%	0,0%	0,2%	0,3%	0,1%	0,3%
Ukupno	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%

Tablica 9. Pridobivanje glasova na posljednjim lokalnim izborima u zamjenu za novac, robu ili protuuslugu, po regijama, u Hrvatskoj (2010.)

	Regije						Nacionalni prosjek
	Zagreb	Sjeverna Hrvatska	Slavonija	Lika, Kordun, Banovina	Istra, Primorje, Gorski kotar	Dalmacija	
Da	3,3%	3,6%	3,4%	5,1%	2,0%	7,0%	4,1%
Ne	96,4%	95,8%	96,6%	94,7%	97,7%	92,7%	95,6%
Ne znam	0,3%	0,6%	0,0%	0,2%	0,3%	0,3%	0,3%
Ukupno	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%

Tablica 10. Dobivanje radnog mjesta u javnom sektoru u posljednje tri godine uz pomoć novca, poklona ili protuusluge, po regijama, u Hrvatskoj (2010.)

	Regije						Nacionalni prosjek
	Zagreb	Sjeverna Hrvatska	Slavonija	Lika, Kordun, Banovina	Istra, Primorje, Gorski kotar	Dalmacija	
Da	19,1%	8,4%	8,0%	18,9%	25,5%	19,9%	15,8%
Ne	80,9%	91,6%	84,6%	81,1%	74,5%	76,2%	81,9%
Ne sjećam se	0,0%	0,0%	5,9%	0,0%	0,0%	0,0%	1,4%
Bez odgovora	0,0%	0,0%	1,5%	0,0%	0,0%	3,9%	1,0%
Ukupno	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%

Tablica 11. Sektori/institucije u kojima su prema percepcijama hrvatskih građana korupcijske prakse česta ili vrlo česta pojava, po regijama, u Hrvatskoj (2010.)

	Regije						Nacionalni prosjek
	Zagreb	Sjeverna Hrvatska	Slavonija	Lika, Kordun, Banovina	Istra, Primorje, Gorski kotar	Dalmacija	
Lokalna samouprava	75,1%	53,0%	70,1%	64,3%	60,0%	64,9%	66,0%
Tijela središnje državne uprave	72,7%	61,7%	66,1%	49,6%	68,4%	63,3%	65,3%
Političke stranke	72,3%	57,6%	61,0%	44,3%	57,3%	52,5%	59,8%
Sabor	61,6%	56,1%	56,3%	43,8%	51,6%	60,1%	56,7%
Sudstvo	62,2%	44,1%	55,9%	55,2%	54,8%	61,6%	56,6%
Policija	59,0%	46,6%	58,0%	55,6%	51,0%	46,7%	53,3%
Državno odvjetništvo	56,2%	41,8%	51,6%	48,0%	49,0%	57,8%	51,8%
Carina	59,9%	50,1%	60,9%	30,2%	45,3%	45,0%	51,4%
Javne bolnice	56,6%	50,7%	50,6%	30,8%	50,6%	48,5%	49,9%
Porezna uprava	53,2%	31,8%	49,5%	23,0%	38,8%	47,7%	43,7%
Javna sveučilišta	50,1%	40,1%	45,7%	20,6%	45,5%	39,5%	42,4%
Privatna poduzeća	53,7%	36,0%	43,0%	25,7%	45,8%	35,5%	41,9%
Mediji	50,5%	38,0%	36,4%	17,2%	38,6%	38,0%	39,0%
Katastar	52,0%	28,0%	34,3%	16,0%	36,8%	46,5%	38,7%
Komunalne službe	41,9%	28,2%	29,5%	12,9%	32,9%	32,5%	31,9%
Javne škole	33,4%	28,3%	29,7%	9,9%	31,1%	32,5%	29,3%
Nevladine organizacije	26,1%	24,0%	27,8%	12,4%	26,5%	25,9%	24,9%
Vojska	20,4%	18,9%	26,0%	7,2%	25,9%	29,0%	22,3%

Tablica 12. Petogodišnje stope određenih vrsta kriminala po regijama, u Hrvatskoj (2010.)

	Regije						Nacionalni prosjek
	Zagreb	Sjeverna Hrvatska	Slavonija	Lika, Kordun, Banovina	Istra, Primorje, Gorski kotar	Dalmacija	
Pljačka	3,6%	2,7%	1,1%	2,6%	1,1%	2,6%	2,4%
Krađa osobne imovine	13,1%	12,7%	10,8%	7,4%	8,2%	9,0%	10,7%
Fizički napad/prijetnja	9,4%	6,5%	7,3%	5,9%	2,6%	6,6%	6,9%
Krađa automobila	0,6%	1,4%	0,6%	1,8%	1,0%	2,0%	1,1%
Provala	6,6%	3,6%	3,7%	2,6%	3,8%	4,6%	4,5%

Tablica 13. Postotak žrtava određenih vrsta kriminala koje su prijavile slučaj nadležnim tijelima, po vrsti kriminala i po regijama, u Hrvatskoj (2010.)

	Regije						Nacionalni prosjek
	Zagreb	Sjeverna Hrvatska	Slavonija	Lika, Kordun, Banovina	Istra, Primorje, Gorski kotar	Dalmacija	
Pljačka	66,9%	67,8%	55,5%	63,2%	37,3%	52,9%	61,2%
Krađa osobne imovine	54,1%	63,2%	21,1%	65,8%	54,1%	50,4%	49,5%
Fizički napad/prijetnja	43,7%	40,7%	29,7%	59,9%	44,0%	32,3%	39,6%
Krađa automobila	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%
Provala	78,3%	63,8%	66,9%	40,5%	39,2%	60,0%	65,4%

Tablica 14. Osjećaj sigurnosti ispitanika, dok hodaju sami u svom mjestu stanovanja po mraku, po regijama, u Hrvatskoj (2010.)

Koliko sigurno se osjećate dok hodate sami u svom mjestu stanovanja po mraku?

	Regije						Nacionalni prosjek
	Zagreb	Sjeverna Hrvatska	Slavonija	Lika, Kordun, Banovina	Istra, Primorje, Gorski kotar	Dalmacija	
Vrlo sigurno	33,5%	45,0%	48,2%	58,1%	53,8%	36,2%	43,2%
Prilično sigurno	40,9%	37,5%	37,2%	30,9%	38,6%	46,9%	39,6%
Pomalo nesigurno	20,4%	14,5%	11,2%	9,8%	6,2%	13,6%	13,8%
Vrlo nesigurno	3,1%	2,1%	2,8%	0,8%	1,1%	2,5%	2,3%
Nikada ne hodam sam/sama po mraku	2,0%	1,0%	0,5%	0,5%	0,4%	0,8%	1,0%
Ukupno	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%

Tablica 15. Osjećaj sigurnosti ispitanika kad su sami u svom domu nakon što padne mrak, po regijama, u Hrvatskoj (2010.)

Koliko sigurno se osjećate kad ste sami u svom domu nakon što padne mrak?

	Regije						Nacionalni prosjek
	Zagreb	Sjeverna Hrvatska	Slavonija	Lika, Kordun, Banovina	Istra, Primorje, Gorski kotar	Dalmacija	
Vrlo sigurno	57,0%	59,0%	68,3%	66,8%	69,4%	48,9%	60,3%
Prilično sigurno	35,4%	34,4%	24,6%	26,1%	28,3%	42,9%	32,9%
Pomalo nesigurno	6,8%	5,3%	5,7%	7,1%	2,1%	6,9%	5,8%
Vrlo nesigurno	0,8%	1,3%	1,4%	0,0%	0,2%	1,3%	1,0%
Ukupno	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%

UNODC

United Nations Office on Drugs and Crime

Vienna International Centre, PO Box 500, 1400 Vienna, Austria
Tel.: (+43-1) 26060-0, Fax: (+43-1) 26060-5866, www.unodc.org